

Բաժանորդագիրն կԱՆԻԻՆ՝ Թուրքիոյ համար
տարեկան 50 դր2, Ռուսիոյ համար 50 րուպ-
լի, ուրիշ երկիրներու համար 72 ֆր:
վեցամսեայ եւ եռամսեայ բաժանորդա-
գրութիւնք եւս կ'ընդունուին:
Գաւառներէն դրամի տեղ Սամանեան նա.
մակադրոշմ կ'ընդունուի:
Եւրոպայի վերաբերեալ ամէն գործի համար
դիմել:

Առ Տնօրէն-Հրատարակիչ:
ՅՈՎՆԱՆ Գ. ՓԱԼԱԿԱՇԻԱՆ
Պոլիս, Պաշտօն-Գաղտն, Թաղ Խան, Թիւ 50

ՄԱՂԻԿ

ՀՐԱԳԻՐ

در علیده بفتح قوسنده طاش خاندده
ه. نومروده «زغايك» غزنهسى مدیرى
بالا قاشيان حوونان

S'adresser à
HOVNAN PALACACHIAN
Directeur du journal arménien «Dzaghik»
Rue Bahtché-Kapou, Tach Han, 50
CONSTANTINOPLE

40 Փարա Ազգային, Քաղաքական եւ Գրական 40 Փարա

ՆՈՐ ԵՐԶԱՆ — Բ. ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 50 ՇԱԲԱԹ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1892

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Անկերեւ է թէ լրագրութիւնը
մեծ ազդեցութիւն ունի ժողովրդին
մտքին ու հոգւոյն վրայ: Առաջնոր-
դող յօդուածներն են մանաւանդ որ
այդ կարեւոր դերը կուտան լրագրի
մը. անտեղի չէ ուրեմն պահանջել
որ խմբագրապետ մը պէտք է խիզճ,
ամրապինդ բարոյական մը, ազնուու-
թիւն ունենայ՝ իւր բազմակողմանի
հմտութեամբ հանդերձ:

Թերթի մը առաջին սիւնակները
գրաւող խմբագրականներն եթէ ի-
րենց պարզ երեւութիւն տակ թա-
գուն դիտումներ ունենան, բնական
է որ ընթերցող ժողովուրդը, առանց
կարենայ թափանցելու պատճառին,
իբր ոսկեղօծ գեղահատներ կը կընէ
զանոնք, յաջողութեանը զորկ մը
տալով նոյն իսկ այդ ընթացքը իրեն
մասնագիտութիւն ընող օրագրին:

Գուցէ բմանք ըսեն թէ լաւ չէ
կասկածել տալ հասարակութեան
թերթերու գրածներու մասին. մի-
թէ լաւագոյն է թողուլ որ մարտն
ընթերցողը ինչ որ անմարտելի է,
ձեւասակար է. ճշմարտութեան խոստովա-
նիլը մեր պարտքն է. ինչ որ ալ լինի
հետեւանք չեմք կարող զանց ընել,
չենեւոյ սակայն օրինաց եւ պատ-
շաճութեանց սահմաններէն դուրս:

Կ'ուզեմք հրաւեր կարգաւ ըն-
թերցողաց ուշադրութեանը, ողջմը-
տութեանը եւ գաղաղութեանը:

Ծանուցում մը, ազգարարութիւն
մը որչափ ալ շողջողուն լինի, թեր-
թին լուրջ ուզողութեանը չմնասեր,
զի ամէն դր գիտէ թէ վճարուած է,
եւ խմբագրին կարծիքը չէ այդ. բայց
սոսկում չանդեր ջնարուած խմբագրա-
կան մը, ծախել միտքը, սիրտը, սկզ-
բունքը:

Խիզճի տէր խմբագիրն այդպիսի
սեւ արատ մը վրան բերելէ յաւետ
կ'զգուշանայ:

Երբ հարկ է քաջալերել արհես-
տաւոր մը իբր շատ ճարտար, նրբա-
գործ, եւ նոյն արհեստէն եղող ան-
ճանց դատաստանը միշտ տէքի առջեւ
ունենալու է, եւ ոչ թէ գովել օթո-
ցարար (tapissier) մը որ երեք օր
վերջ անանկանայ: Երբ ժողովուրդին
չըջած անուպատին մէջ ուստիս մի
ցոյց կը տրուի, զոր երբեք ու երբեք
տեսած, գտած չէ ժողովուրդը, բը-
նական է որ նորա ծաղրին ու կասկա-
ծանաց կ'արժանանայ այդպիսի խմբ-
ագրական մը:

Ժողովուրդին նախապաշարումնե-
րն ի մի ակնթարթ վեր ի վայր չըր-
ջելն երբեք ազատամտութիւն չէ:

Ժողովուրդն այն հաւատքն ունի
թէ իւր մանկտին տոհմային կրթու-
թիւն մը առնելու է, եւ իրմէ դա-
ւանութեամբ անջատուողները նոյն
ոգուով կրթութիւն չեն մատակարա-
րեր, ինչ որ շատ ճիշդ ալ է. եւ
ձգտիլ այդ ժողովուրդը հրաւիրել
այլուր, նորա դիւրագգաթութիւնը
գրգռել է եւ սիրտը վիրաւորել: Սա-
կայն անդրադարձող միտք մը վայր-
կեան մը կանգ կ'առնու եւ կ'սկսի
տարրալուծել ընթերցածը, հասնե-
լու համար բուն ոգւոյն որ մղած է
զիմքագիրն այդպիսի բան մը ի գիր
առնելու:

Ուրախառիթ երեւոյթ մ'է մեր
մէջ դարձեալ, որ մեծ մաս մը ըն-
թերցասէր ժողովուրդեան, իւր ան-
տարբերութիւնը ըստ կարի թոյլ-
ուած, ներածող ոգւով մը, յաճախ
գեղեցիկ եւ ճիշդ գաղափարներ կը
յայտնէ մեր լրագրութեան մասին,
ճշգրիտ բազդատութիւն մը կ'ընէ

հայ թերթերու եւ կ'ընտրէ օգտա-
կարագոյնը, առանց նկատի առնելու
թէ կէս գինով ուրիշ մը կրնայ առ-
նուիլ: Քսան փարան ոտաւ փարայէն
աժտն կը գտնէ՝ գնած ապրանքին
արժէքին նայելով. «միշտ սուղը ա-
ժտն է»: Ժողովուրդին այդ ասաց-
ուածը՝ մեր լրագրութեան մէջ իսկ
կ'ստուգուի առ այժմ:

ԱՐՇԱԽԻՐ

ԵԿԵՂԵՑԵԱՅ ՄԷՋ

Յարգանքն իւր իսկական նշանակու-
թիւնը կորսնցուցած է մեր մէջ դժբաղ-
դաբար. անձ մը կամ իր մը կը յար-
գեմք այն պատճառաւ որ անկէ չահ մը
կ'ակնկալեմք. եւ անա՛ ճիշդ ասոր հա-
մար է որ շատ անգամ յարգանաց բա-
ցարձակ պակասութեան մէջ կը գլու-
նուիմք հոն՝ ուր նիւթական շահը չը-
խօսիր մեզ. տարբեր բան մը չէ կարելի
ոսլասել մեզմէ, մեր առտնին կրթութե-
նէն, մեր ընկերական շրջանակէն. ցոր-
ջափ նիւթն է մեր կեանքի ուղղութիւնը
տուողը, բնաւ չափտի մերձենալը այն
գերագոյն նպատակին, որուն համար
ստեղծուած եմք:

Յարգանքը գերբնական հովմէ որ
ծագում կ'առնու զուտ բարոյական յատ-
կութիւններէ եւ արժանիքէ. յարգանքը
ոչինչ ունի գետնաքարչ նիւթին հետ.
մեծ հոգիներէ կը բղխի այն եւ զմեզ
միասին կը մեծցունէ. ո՛վ որ գիտէ յար-
գանքը իւր բուն տեղը գործածել ինքն
իսկ յարգանաց արժանի է:

Եթէ յարգանքը հարկաւոր է բա-
րոյական մեծութեամբ օժտեալ անձնա-
ւորութեանց նկատմամբ, հապա որչափ
եւս առաւել անհրաժեշտ է Անոր հա-
մար՝ որ ինքն իսկ է բարոյականի մար-
մնացումը, ծագումն ու պատճառը:

Մեր յարգանաց մեծագոյն բաժինը

պահելու եմք ուրեմն Աստուծոյ համար . և սակայն խորհիմք պահ մը թէ ի՞նչ վարմունք կ'ունենամք ընդհանրապէս Անոր տանը մէջ :

Ամէն անգամ որ Եկեղեցւոյ սեմէն ներս կը մտնեմ՝ սիրտս կը սեղմուի տեսնելով ո՛չ միայն տղայք ու պատանիներ , այլ նոյն իսկ շատ մը չափահասներ որք գլխարկ ի գլուխ կեցած են տաճարին մէջ . այսօր ընդունուած սովորութիւն մը , ուրեմն և օրէնք մ'է թէ ինչ ինչ պարագաներու մէջ գլուխը բանալը յարգանաց նշան է : Եւրոպացւոց մէջ այս սովորութիւնը ամենօրեայ բազմաթիւ կիրառութիւններ ունի . իսկ մեր գործածած գլխի ծածկոցը թէպէտ Եւրոպեան գլխարկին նուրբ սովորութեանց ենթակայ ալ չլինի , ունի սակայն իրեն համար կրօնական համարուած սովորոյթներ , որոց պարտի հնազանդիլ անվրէպ . ամենքդ ալ կարծեմ գիտէք որ մարդ , եպիսկոպոսի մը ներկայացած ատեն , ի նշան յարգանաց , գլուխը կը բանայ և ա՛յնպէս կը մատչի աջին . արդ , եթէ բարձրաստիճան եկեղեցականի մը այսչափ յարգանք պէտք է , միթէ Աստուծոյ տանը մէջ նուա՞ղ յարգանք ունենալու է . միթէ եկեղեցին լոկ նիւթակա՞ն չէնք մը կը ներկայանայ մեր աչքին . ո՞չ ապաքէն քարէ ու կիրէ այդ չորս պատերը կը պարփակեն իրենց մէջ հոգիներու , խնկանուէր աղօթից գիրկընդխառնում մը . և այդ աղօթից լըսելու համար , ինքն իսկ Քրիստոս ներկայ չէ՞ հոն , այդ չորս անշուք պատերուն մէջ : Մեր այսչափ անտանելի կոպտութիւնը Աստուծոյ տաճարին նկատմամբ՝ մեղք մ'է ըսելու չափ յառաջ պիտի երթամ . գուցէ մեզմէ շատեր չեն զգար զայդ , կամ կարեւորութիւն չեն տար այդմ . Քրիստոս ինքը բռնի յարգանք չպահանջեր մեզմէ , և Անոր կրօնքին ներողամիտ սոյն ոգին չարաչար կը գործածեն մեզ նման տկարամիտ արարածներ , որովհետեւ մենք վարժուած եմք միայն բռնի յարգանքի՝ երկիւղի կամ սինկոր շահու մը ազդեցութեան տակ :

Մեր անհատական և ընկերական պարտականութեանց մէջ սակայն , յարգանքը իւր տեղն ունի , և կը ներկայանան երբեմն ա՛յնպիսի պարագայներ՝ յորս քաղաքային իշխանութիւնք մեզ զգացնել կուտան մեր գործելու եղանակը , և տիրող բարերար օրէնքին համեմատ կ'ուղղեն ու կը բարեփոխեն մեր կամայ թէ՛ աւանայ թերութիւնները , անքաղաքավարութիւնները ու կոպտութիւնները . արդեօք նոյնը կարելի կամ իրաւացի չէ՞ պահանջել կրօնային իշխանութիւններէն մեր կրօնային կենաց և պաշտաման մէջ . երբ մեք ինքնին չեմք սովորած կամ կա-

րևորութիւն չեմք ընծայած ա՛յնպիսի ձևակերպութեանց՝ որք քաղաքավարութեան սահմանէն անցնելով , գերազոյն , նուիրական առարկայներու մասին խորին յարգանք կ'ենթադրեն , կրօնի պաշտօնէին կամ եկեղեցւոյ մատակարարին պարտքն է զգացնել մեզ թէ պատշաճից շաղէն կը շնորհակալուինք և ամէն բանէ առաջ Աստուծոյ և իւր տանը համար յարգանք , ջերմեռանդ ակնածութիւն տածել պարտիմք : Երբ , լոկ մեղկ զուարճութեան յատկացեալ պարահանդէսներու կարգադրիչք պարասրահի դռնէն մանրամասն ըննութեան կ'ենթարկեն ներս մտնել ուզող անձին հագուստն , կապուստն ու ձևերը , հապա չարժեք որ եկեղեցւոյ պաշտօնեայն եկեղեցին յաճախողէն պահանջէ եկեղեցւոյ մէջ պատկառանք կանգնիլ և հակառակ պարագային արտաքսէ զնա չէնքէն՝ իբր Տիրոջ անուան նախատինք բերող ոք :

Գլուխն սկիզբէն մինչեւ վերջը բաց կանգնիլը՝ մին է այն ամենատարրական յարգանքներէն զորս մեք ամենքս պարտիմք ունենալ Աստուծոյ տանը մէջ :

ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԽՕՍԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

ՕՐԻՈՐԴԱՅ ՀԵՏ

Անցեալ օր Օրիորդ Տիգրանուհին եկած էր մեզ , Մ . Վարժարանի այս տարւոյ շրջանաւարտներէն . Ամբողջ ութ տարի գիշերօթիկ աշակերտած էր այդ վարժարանին , և հիմա շատ ուրախ էր՝ վերջապէս տուն վերադառնալուն համար :

Ի՞նչ կը կարծէք որ լինի Օր . Տիգրանուհւոյն ուրախութեան գլխաւոր պատճառը : Բաւական ուսում առած և զարգացած լինելը , փայլուն վկայականի մը տիրանալը . ո՛չ , ասոնք երկրորդական պատճառներն են իւր ուրախութեան :

Օր . Տիգրանուհի ուրախ է գլխաւորաբար անոր համար որ ազատած է դպրոցական խիստ կարգապահութենէն և այժմ ազատ կեանք կը վարէ տանը մէջ : Որոշեալ ժամուն պառկիլ , ամառ կամ ձմեռ՝ առտուն որոշեալ ժամուն ելնել և գործի սկսիլ , իւր փայ գրուած բոլոր պարտաւորութիւնները ժամանակին կատարել , տան մէջ այդպէս բաներ չկան , ասոնք բոլորը դպրոցը մնացին : Հիմա , տան մէջ , ինքն է իւր ընթացքին կարգ կանոն դնողը , որ համակ անկարգութիւն է : Ուզած ժամանակը կը պառկի , առաւօտուն ուզած ժամանակ կ'ելնէ . կանուխ ալ որ արթննայ , աւելորդ կը

համարի անմիջապէս ցատկել ելնել՝ տաքուկ անկողինը թողլով , մանաւանդ այսօր օրերուն . ելնէ ի՞նչ պիտի ընէ . օրուան մէկ քանի ժամերը շատ խոկ են իրեն . դասեր չունի գոց սովորելու , չարադրութեան նիւթեր տրուած չեն իրեն՝ խմբագրելու , խնդիրներ չունի լուծելու , և ոչ ալ կար ու ձևի կամ դաշնակի պարտաւորիչ զբաղումը : Կատարեալ տանջարան մ'եղած էր դպրոցն իրեն համար . հիմա է որ կ'սկսի վայելել կեանքը . այլ ևս տէրն եղած է իւր անձին և իւր ճակատագրին :

Մայրէ ի ծայր մոտիկ ըրի իւր խօսածները , բայց չկրցայ շնորհաւորել զինքն՝ իւր յայտնած գաղափարներուն համար : Իմ կարծիքս բոլորովին տարբեր էր : Ձանացի հասկցնել իրեն որ չկայ աւելի օրինաւոր և արդիւնաւոր կեանք մը քան դպրոցական խիստ կարգապահութեան ենթակայ կեանքի նման կեանք մը . չկայ՝ ընդհակառակը՝ աղջկան մը համար այնքան վնասակար կեանք մը որքա՛ն իւր ջատագոված սանձարձակ և անկարգ տնական կեանքը :

Եւ միթէ իրաւունք չունէ՞ի . ի՞նչ օգուտ որ քաղած էր վարժարանէն , ի՞նչ որ ուսած էր , իւր արժանացած վկայականը , վերջապէս իւր այս աւուր քիչ շատ զարգացած վիճակը , բոլոր զասոնք միթէ չէ՞ր պարտեր դպրոցական խիստ կարգապահութեան երեւակայեցէք դպրոց մը՝ ուր ամենեւին կարգ կանոն չը տիրէ . աշակերտք կամ աշակերտուհիք օրուան այն ժամուն դպրոց գան՝ երբ ուզեն , իրենց ուզած դասն առնեն , չուզածը չառնեն . իրենց ուզած ատենը դաս պատրաստեն , չուզած ատեն չպատրաստեն . դպրոցը ժամանակացոյց չունենայ . ուսուցիչներու գալու երթալու ժամանակները որոշեալ չլինին . դասի մը միջոցին աշակերտք խառն ի խուռն դասարան մտնեն ու ելնեն . իւրաքանչիւր աշակերտ կամ աշակերտուհի սիրտը ուզած ժամուն սեղանատուն իջնէ ճաշելու , կամ դասի մը ժամանակ՝ փոխանակ նստելու լրջօրէն դասը մոտիկ ընելու , յանկարծ դուրս ելնէ դասարանէն ու պարտէզ երթայ զբօսնելու . և այս ամէն անկարգութեանց անտարբեր հանդիսատես մնայ դպրոցին Տեսչութիւնը : Երեւակայեցէ՛ք այսպիսի անկարգ դպրոց մը և ըսէք ինձ , ի՞նչ արդիւնք կարելի է սպասել անկէ , ի՞նչ կարող են ուսնիլ տղայք և ի՞նչ դաստիարակութիւն կարող են ստանալ : Ինքն Օր . Տիգրանուհի՛ ինչպէս ըսինք՝ բաւական ուսում ունի և բաւական զարգացած միտք . այս վիճակին պիտի կրնա՞ր հասնիլ՝ երբ այդպիսի անկարգ դպրոցի մը մէջ անցուցած լինէր իւր ուսանողութեան տարիները :

Տնական կեանքն ալ ճիշդ պէտք է նման լինի բարեկարգ դպրոցի մը կեանքին։ Աղջիկ մը շատ գործ ունի տան մէջ կատարելու։ Եթէ չգիտնայ իւր ժամանակը տնտեսութեամբ գործածել, եթէ չգիտնայ իւր գործերուն, իւր աշխատութեանց կարգ կանոն դնել, իւր ժամանակը բնականաբար ընդունայն պիտի վատնուի և հետեանքը օգտակար չպիտի լինի ո՛չ իրեն և ո՛չ իրեններուն։

Ինչպէս դպրոցին, նոյնպէս տան մէջ, ինչպէս այր մարդիկ, նոյնպէս օրիորդք, կանայք իրենց որոշեալ ժամն ունենալու են պաւկելու և ելնելու։ Չեմ ըսեր արթննալու, որովհետեւ արթննալուն և ելնելուն մէջ մեծ տարբերութիւն կայ։ Վարժարանին մէջ, օրիորդ, վարժուած էիր արթննալուդ պէս ցատկելու ելնելու, որովհետեւ պարտաւորուած էիր, եթէ ո՛չ, վերստին քունդ։ պիտի տանէր գուցէ և ժամանակին պատրաստ չպիտի լինէիր դասերուդ հետեւելու։ Նոյն այդ սովորութիւնը պէտք չէ կորսնցնել տան մէջ։ Մի՛ ըսէր բնաւ թէ, է՛հ, քանի մ'օր ուշ կ'եկնեմ, վերջը դարձեալ կ'ըսէինք ելնել ժամանակին։ Շատ դժուար է՝ բարի, օգտակար սովորութեան մը տիրանալ։ Իսկ այդ սովորութիւնը մոռնալ՝ շատ դիւրին է։ Մէկ քանի օրուան անհոգութիւն, զանցառութիւն կը բաւէ մոռցնել տալու տարիներու ընթացքի մէջ ստացուած լաւ սովորութիւն մը։ Այս օր կ'արթննաք ու չէք ելնել անմիջապէս, վաղն այնպէս, միւս օր այնպէս, և ահա՛ կը տեսնէք որ արթննալ ու ժամերով չեկնելը գէշ ունակութիւն մ'է եղած։ Սովորաբար, մարդ՝ արթննացած ժամանակ՝ գլխու ծանրութիւն մը, մտքի թմրութիւն մը կ'ունենայ։ այդ վիճակն է որ զմեզ անկողնոյն գաղձ մթնոլորտէն չթողուր բաժնուիլ։ Կ'ուզէ՞ք շուտով փարատել մտքի այդ թմրութիւնն և իսկոյն ելնել։ ահա՛ պարզ միջոցը։ անմիջապէս որ կ'արթննաք, սկսեցէք ձեր մտքին առջև բերել և թուել բոլոր այն գործերն որոցմով յաջորդաբար պիտի զբաղիք մինչև երեկոյ։

Օ՛ն ուրեմն, արթնցէ՛ք, նազելի քոյրերս, և շուտ ցատկեցէք ելէք ու ջանացէք որոշեալ պահուն գտնուելու Օր. Սանթիկի տունը։ Օրակարգը կը յիշէք անշուշտ։ պիտի խորհրդակցինք այն գործոց մասին որոցմով աղջիկ մը պարտի զբաղիլ օրուան մէջ։

Ձէք ուշանար, այնպէս չէ՞։ Ուրեմն ցտեսութիւն։

ԵՐԱՆՈՒՀԻ

ՊՕԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

ԿԻՒՐԻԻՆ, 22 Հոկտ. 1892. — Հընտարտի առթիւ յուլիսի մէջ տեղս դարձան 10-17 և աւելի տարիներէ ի վեր ի Տրապիզոն պանդխտած Կիւրիւնցի ազգայինք, ինչպէս Արապեանք, Մարանեանք, Վարդապետեանք, Քզիրեանք, և այլք՝ որք վեշտասան կառօք և ոչ նըուազ փառօք քաղաք մտան և չքեղ ընդունելութիւն գտան։ Քաղաքը բաւական օգտուեցաւ։ նախ՝ կառավարութեան սնտուկն, վասն զի ոմանց տուրքերն՝ որք երկար ատենէ ի վեր անվըճար մնացած էին, վճարուեցան։ նոյնպէս օգտուեցան աղքատք, միգրականք, եկեղեցիք, դպրոցք, և այլն։ Այս առթիւ Ս. Փրկիչ եկեղեցին շուրջ 100 ոսկւոյ մուտք մը ունեցաւ։

Աղքատ տղայոց դաս և դասագրքեր ձրի տալու նպատակաւ կանխաւ կազմեալ Վահանեան ընկերութիւն, որ դեռ նոր ի նորոյ աղքատ տղայոց օգնելու կարողութեան մօտեցած է, այս տարի տեսնելով քաղաքին դպրոցաց ցաւալի վիճակը, տարեկան 70 լիրա նպաստել խոստացաւ վեց դպրոցաց։ Յաւալի վիճակ որ կ'ըսեմ, Հայ դպրոցաց համար է։ Տաճկաց Բուշուխի դպրոցը՝ շնորհիւ Վեհ. Սուլթանին և արժանընտիր խօճային, նախանձելի վիճակ մ'ունի։

Փաղկախտն այս տարի տեղս մեծ ջարդ տուաւ տղայոց։ Թուրք և Հայ շուրջ 800 տղայք զո՛հ գնացին, մեծ մասը մահչ։ Երանի թէ տեղական իշխանութիւնը պարտաւորիչ ընէր Պատուաստըն որ դեռ այս կողմեր չէ ընդհանրացած։

Տեղւոյս նորընտիր Գայմագամն, որ է Տիատրիսի նախորդ Գայմագամն, չհասաւ ցարդ։ երկու ամիսէ ի վեր քաղաքը խաղաղութեամբ կը կառավարէ Փոխանորդն՝ Սվազցի Մեծ. Եէվզի էֆէնտի, ազնիւ անձնաւորութիւն մը որ սիրելի եղած է ամէն դասակարգի անձանց։

Յորենի գինը որ երաշտութեան պատճառաւ 7-8 զրուշի բարձրացած էր հինգ ամիսէ ի վեր, ամառս մէջ տեղացած յորդառատ անձրեւոց շնորհիւ 6-6 1/2 ղշի իջաւ և աղքատ ժողովուրդը հանգարտեցաւ։

ԴԻՏՈՂՆ

ՄԱՐՁՈՒԱՆ, 30 Հոկտ. — Ժամանակէ մը ի վեր՝ աւազակութիւնք յաճախիլ սկսած են քաղաքիս բոլորովը։ Երեք չարաթ առաջ, տեղացի հարկւրապետ մը քաղաքիս մօտ գտնուող Տէրմէն Տէրէսի ըսուած ձորին մէջ որսորդութեամբ պարապած ատեն, խուճ մը աւազակաց կը հանդպի և անմիջապէս լուր կը ղրկէ ոստիկանապետ Կէօքմէն չափուչին։ Սա՛ ոստիկանաց խուճը կազմելով և հետն

առնելով քաղաքիս գէնք բռնող վրացիներն և ուրիշները, կ'երթայ աւազակաց վրայ։ Սոքա կանոնաւոր գէնք և պատրաստութիւն չունենալով, ոստիկանք ժամու մը մէջ 300 փամիուշտ վատնելէն յետոյ՝ աւազակներէն մին կ'սպաննեն և ուրիշ մը կը վիրաւորեն։ Միւս չորսը՝ արջառոց երամակի մը մէջ ապաստանելով՝ կարող կը լինին փախչիլ։ Սպաննեալն էր Չէրքէզ, վիրաւորեալը՝ Բիւրա։ Սոքա քաղաք բերուեցան մեծ յաղթանակաւ։

Յ.

ԳՍԲՐԻԷԼ ԱՃԷՄԵԱՆ (1)

1875 հոկտ. 27 ին մեռած է Պուրէշի հայ հասարակութեան բարերար Գարիէլ Աճէմեան։ Իւր եղբայրը՝ բարեյշատակ Միքայէլ աղան՝ դեռ անցեալ տարի մեռաւ, թողլով բազմաթիւ զաւակներ, փեսայներ ու թոռներ որք կարեւոր դիրք մը գրաւած են նոյն քաղաքին մէջ։

Աճէմեան հարուստ ամուրի մ'էր, և ծերունի սպասուհիէ մը ի զատ ոչ ոք կը գիշերէր իւր ընդարձակ տան մէջ։ Հոն առանձին, ժուժկալ և բոօցոմիթրի մը կանոնաւորութեամբ կեանք մը կը վարէր, ինքզինքը յանձնած Հայ լեզուի և տոհմային և եկեղեցական դիպաց ուսումնասիրութեան, որոցմէ աւելի հաճոյք կ'գգար քան Ռուսանիոյ գողտրիկ ոստանին ընծայած համայն վայելքներէն։

Միաջէն Չափրաստճեան Գէորգ պատուելի լաւագոյն աշակերտներէն, քաջ գրարարագէտ ու անյագ բանասէր մ'էր Աճէմեան։ Իւր ճոխ գրադարանը լի էր ամէն տեսակ և ամէն տպարաններէն լոյս տեսած հին և նոր գրքերով։

Եթէ Աճէմեան զաւակ չունէր, ի փոխարէն համայն գաղթականութեան զաւակունքն բարոյապէս որդեգրած էր, իւր կեանքը նուիրած իննելով տեղւոյն վարժարանին զարգացման և եկեղեցւոյն պայծառութեան։ Ոչ ոք անոր չափ գիտէր քաջալերել ուսուցիչ և ուսանող, եկեղեցականներ ցնցել, ժողովուրդը թմրութենէ սթափեցնել և հուժկու ձեռք ազատել զայն՝ տիրող տարրին արագընթաց հոսանքէն։

Ճշմարիտ գործիչ մ'էր։

Պուրէշի Հայք առանց բացառութեան զինքը կը յարգէին։ մեծ ու պղծտիկ իրեն կը դիմէին ընտանեկան և այլ

(1) Կարեւոր կը համարիմք արտատպել Վ. Գ. Մէշտուճեան էֆէնտիի՝ Գ. Աճէմեանի մասին ձեռնարկի մէջ հրատարակած յօդուածին այն մասերն որք կը ծառայեն իբրեւ նիւթ Աճէմեանի կենսագրութեան։ Ծ. Խմբ. «Մաղիկ»ի

խնդրոց մասին խորհուրդ հարցնելու։ Ամենուն ալ անհամաձայնութիւնները մեղմութեամբ կարգադրելու արուեստը գիտէր և իւր վճիռներն միշտ կը գործադրուէին։ Իւր պարարտ քսակն ալ միշտ բաց էր՝ ամէն թշուառութիւն, ամէն տառապանք մեղմացնելու համար։

Իմ ճանչցած ատենս իբր 55 տարեկան անձնաւորութիւն մ'էր, սակայն աշխոյժ երիտասարդի մը կորովի կերպարանքն ունէր, միշտ խնամօք հագուած, սպիտակախառն կիսամօրուքներով, խիտ յոնքերով, սրամիտ աչերով պատկառելի դէմք մը։

Եւ այս Հայն՝ որ իւր գործերով բարերարի մեծագոյն տիտղոսին արժանացած էր, եղբերական ու ողբալի վախճան մ'ունեցաւ, զոր երթալով իւր ողջմտութեան ու իմաստութեան, զի, ինչպէս ըսինք, նա հաշտարարի և խրատտուի պաշտօններ կը կատարէր։

Ռուսմանացի գաղանարարոյ մասվաճառ մը, սպօրինի կենակցութեան մէջ է եղբր տեղացի Հայ կնոջ մը հետ, որոյ ստակները տակաւ մասվաճառին կը փոխանցէին։ Աճէմեան զգացնել կուտայ այդ կնոջ՝ իւր ընթացքին անվայել հանգամանքը, որով օրին մէկը մասվաճառը կը տեսնէ ոսկի հաւկիթ ածող հաւուն անհետանալը։

Մասվաճառը որ Աճէմեանի ծանօթ է և առնը կը մտնէ կ'ենէ, վրէժ լուծելու որոշում կուտայ։ Բարեկամական այցելութեան մը պատրուակով, իւր սպասուորները ներս կը մտնէ, որք առանց մեծ դժուարութեան, անգթօրէն կ'սպանեն ծերունի սպասուհին և այն ազնիւ անձնաւորութիւնը, ու կը մեկնին՝ առանց փոքրագոյն արժէքաւոր նիւթի մը իսկ ձեռք դպցնելու։ Վրէժ-խնդրութիւնն յայտնի էր և ոճրագործն ալ ակներեւ։ Բայց բաւական ապացոյցներ չը գտնուելով՝ անպատիժ մնացին։

Աճէմեանի մահը ճշմարիտ կորուստ մը եղաւ Պուրէշի ազգայնոց համար։ Բաց ի ազգային գործերէն որք այնքան պէտք ունէին իրեն, ամէն ոք բան մը կը կորսնցնէր այդ մահուամբ, մին պաշտպան մը, միւսը բարերար մը, ուրիշ մը իմաստուն և անշահախնդիր խորհրդական մը։

Իւր յիշատակն անթառամ է. ցայս օր իւր անունը սիրով և ակնածութեամբ կ'արտասանուի Պուրէշի մէջ։ Եւ հաւ 17 տարի վերջը հիացմամբ դիտելով իւր կենդանագիրը զոր ցարդ պահած եմ, կ'օրհնեմ սրտագին անոր յիշատակը, զի կերպով մը առաջնորդած է նաեւ իմ մանկութեանս դողդոջ քայլերը։

Վ. Գ. ՄԷՇՏՈՒՏՃԵԱՆ

Վ. ԳԻՐԳՅԵԱՆԻ

ՀԱՄԱՌՈՏ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ապագային բարեօրոյն ներկային գործունէութեամբ միշտ թերի կը մնայ. մտաւորական զարգացման համար, անցելոյն ներկային մէջ ունեցած դերը անուրանալի է։ Բազմահմուտ և կորովամիտ մարդեր անձանձիր հետազոտութիւններով հնութեանց դռները ձեռք առած, անյիշատակ ժամանակաց խաւարակու խաւերու մէջ ճառագայթ մը արձակելով, այդու շնորհիւ յերեւան կը բերեն օր ըստ օրէ անլուր գաղտնիքներ, չգուշակուած ճշմարտութիւններ, փարատելով կասկածներ, տարակոյսներ, անհիմն կարծիքներ։

Ազգաց պատմութիւնն էն կնճռոտ խնդիրն եղած է միշտ. միջոցն ու եղանակը զայն ի վեր հանելու, ոչ նուազ տաժանելի և վտանգաւոր դարձած է, սակայն և այնպէս այսօր գիտնականք լիաբուռն կը դառնան մեզ՝ իրենց հետազոտութիւններէն։

Կ'ապշի մարդ երբ լսէ թէ երկրի պատմութիւնն երկնից մէջ խուզարկել կ'սկսին այժմ։ Աշխարհիս մեծամեծ դէպքերու թուականներն երկնային աստեղաց տեղափոխութիւններէն կ'ստուգեն։

Այսչափ կարեւոր և զարգացման համար այնքան պիտանի գիտութիւն մը քիչերը կը հետաքրքրէ մերայիններէ։ Եթէ կը համրուին մի քանի հայ պատմագէտներ Տաճկաստանի մէջ, համառօտ դասախօսութիւններէ դուրս վարժարանաց մէջ՝ ուրիշ բան ցոյց տուած չեն։

Մամուրեանի հրատարակութեան մինչ օրս ուրիշ բան չեմ տեսած կրնամ ըսել որ ընդհանուր պատմութեան մասին լաւ յագուրդ տայ այդ ծարաւին։ Բարեբաղդաբար, այսօր, Հայ վաճառականաց դասէն, շատ հմուտ գրագէտ մը, Վ. Քիւրքեան, հրապարակ կը նետէ Պատմութեան հատոր մը, իւր գործին առաջին մասը, «Արեւելեան Հին Պետութիւնք», հարիւր քառասուն էջերէ բաղկացած, լաւ տպագրութեամբ, և մաքուր աշխարհացոյց քարտէսով մը։ Իւր համառօտութեամբն այնքան ճիշտ, ծանօթութիւններով լի, ընտրելագոյն հեղինակ մը իրեն առաջնորդ ընտրած, ողջամիտ խորհրդածութիւններով և անկողմնակալ տեսութեամբ օժտեալ աշխատութիւն մը միշտ մեր գովեստներն իրմէ ետ կը թողու. մեզ կը մնայ շնորհաւորել զինքն և մաղթել իւր գործոյն միւս մասանց ընդհուպ երեւումն՝ ի շարքս հայ մատենագրարանի դասընտիր երկերու։

Ա. ՀԱՄԲԱՐԳԱՅԵԱՆ

ԹԺՂԻՆ ԽՈՍՈՎԱԾԻԹԻՒՆԸ

ՄՕՈՒԻ ԶԿԱՆ ԻԻՂ

Տօթէ՛օր, լաւագոյն ձկան իւղը, ամէնէն ուժովը թխագոյնն է, այնպէս չէ՛ — Բնաւ։ Թխագոյնը՝ իւր գէշ հոտին, անախորժ համին փոխարէն, իւր բաղադրութեան մէջ ու է առաւելութիւն չընծայեր. ընդհակառակն՝ իւղերու գոյնը պատրաստութեան տարբերութենէն յառաջ կուգայ։ Թակակութ (նոր հանուած) իւղը, որոյ գոյնը սաթի գոյնի կը մօտենայ և որ աղկերի (սարտիլա) հոտ մը ունենալու է, կը հանուի թարմ լեարդէ։ Երբ իւղը թուխ գոյն ունի, գիտցէ՛ք որ մնացած լեարդէ պատրաստուած է. ահա այս վերջին գարշահոտ և դարշահամ իւղին դէմ կը մարտնչին յաճախ այն բժիշկներն որք իրաւամբ բարեկամ են կուրծքի տկարութեան, ողնաթեքութեան և ուրիշ հիւանդութեանց դէմ ազդող այս դեղին, զոր բաւական դիւրին է գործածել՝ երբ լաւ տեսակէ լինի։ Մնաց որ ձկան իւղին համը չառնելու համար կարելի է մէջը խառնել անանուխի իսկութիւն (4-10 կաթիլ առ 100), կօրալիքօլ (1 կրամ առ 100) և կամ վրան գինի կամ գարեջուր լեցնել. իւղը աւելի թեթեւ լինելով՝ առաջ կը խմուի և տակը մնացած գինին կամ գարեջուրը բերանը կը լուայ։ Ի սկզբան մէկ խահուէ կամ ապուրի դեղալ առնելու է, տարիքի համեմատ. երեք կամ չորս օրն անգամ մը մէկ դեղալ աւելցնելու է։ Ամսուան մէջ 5-6 օր, և ախորժակի պակասութիւն կամ փորհարութիւն պատահած ատեն՝ ընդհատելու է։

Թարգմ. Յ. Թ. Հ.

ԶԲՕՍԱՆՔ

Որո՞ւ մտքէն կ'անցնէր որ Վօլքէն, այդ մեծ տաղանդն, գուլպայ հիւսել գիտնար։ Ռուսիոյ կայսրուհիէն փղոսկրեայ տուփ մը նուէր ընդունած լինելով, զոր կայսրուհին ճախարակով չինած էր, Վօլքէն մտածեց իգական սեռի յատուկ ընծայ մը տալ նմա ի փոխարէն։ Իւր քրոջ աղջկէն գուլպայ հիւսել սովորեցաւ. յետոյ, ճերմակ մետաքսէ զոյգ մը գուլպայ չինելով՝ կայսրուհւոյն ղրկեց ոտանաւոր նամակաւ մը, որոյ մէջ Վոլքէն կ'ըսէր թէ՛ Նորին Վեհափառութեանէն էրիկ մարդու գործ մը ընդունած լինելով զոր կին մը բանած էր, հաճոյք կ'զգար՝ անոր ցուցնելով թէ ինչպէս այր մը կրնար կանացի գործ մը բանիլ։

Թարգմ. Յ. Թ. Թ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԷՉՄԻԱՅԻՆ ՆՈՐ-ԴԱՐԻ ՀՈԼՈՒ 17ի թուոյն կը հաղորդեն թէ, Ս. կաթողիկոսը դիմաւորելու համար՝ Սինոդը դեռ ոչ զոր նշանակած է հրաւիրակ։ Սինոդը պիտի ընէ եղբր առայս պէտք եղած կարգադրութիւնը երբ իմանայ կաթողիկոսի ընտրութեան վաւերացումը։

—ԵՐԵՒԱՆԷՆ ԿՐԳՐԵՆ ԱՐՃԱԳԱՆՈՒՄԻՆ. «Ս. Էջմիածնից ստացանք շատ արխուր տեղեկութիւններ։ Նոր կառուցանուող շինութիւնը ճեղքուել է և պատը քանդուել։»

Կերեւի որ այս լուրի հետ կապ ունի Նոր-Դարի հաղորդած սա տեղեկութիւնը. «Յաւում են որ Էջմիածնում նստող ճարտարապետ Շտեան, մօտ 70,000 ռուբլի ծախք անելով շինութիւնների վրայ, անհամաձայնութեան մը պատճառով հեռանում է Էջմիածնից։»

Արխատակէս եպիս. Սեդրակեանի քարեկամը կ'աշխատին սուտ հանելու այս լուրերը, և այս առթիւ ևս կը ջանան արտաաւորել այդ Արխատակէս եպիսկոպոսի սրտընդ տուած Պարզեանց Սուրբիա և Խիւտավէրտեան Ներսէս եպիսկոպոսները, որոնք երես չէին տուած բաղդախնդիր խումբազրի մը՝ սորա Էջմիածին այցելած ժամանակ։

—ԷՉՄԻԱՅԻՆ ԿՐԳՐԵՆ ՆՈՐ-ԴԱՐԻ. «Այս տեղ լուր է տարածուած, իրքեւ թէ Էջմիածնից ուղում են հրաւիրել երգիչ կարա-Մուրզան (Հայ Հռովմէական)՝ եկեղեցւոյ համար երգեցիկ խումբ պատրաստելու։

«Եթէ այս ճշմարիտ է և Պ. երգչուպետը կուգայ և մեր հոգեշունչ մեղեդիների ու երգերի եղանակն անխառն պահելով հանդերձ խումբ կը պատրաստէ, բարով գայ. իսկ եթէ մեր եկեղեցւոյ երգերն օտար եղանակներով պիտի վարժեցնել տայ, ինչպէս այդ անում է ժողովրդական երգերի համար, խորհուրդ ենք տալիս որ հրաժարուի, որովհետեւ Էջմիածինը Հոսաւորչի աթոռն է։»

—ԽԱՌՆ ԺՈՂՈՎՆ ԸՆԴՈՒՆԵՑ՝ բարեյիշատակ Պէզճեան և ճանիկ ամիրայից կտակային առկա խնդրոյն համար Տընտեսական Խորհրդոյ կողմէն իրեն տեղեկագրուած կարգադրութիւնը։ —Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան ներկայացուցած Հիւանդանոցի ներքին կա-

նոնագրոյ ծրագրոյն համար՝ որոշեց յաջորդ նստին պարտ ու պատշաճը տնօրինել, ի ներկայութեան Հոգաբարձութեան։ —Որոշեց Տնտեսական Խորհրդոյ յղել անոր կարծիքն առնելու համար՝ Կեսարիոյ նախկին առաջնորդ հանգուցեալ Տ. Նշիա եպիսկոպոսի կտակային խնդրոյն վրայ կտակաց Հոգաբարձութեան ներկայացուցած տեղեկագիրը։ —Բարերգի վիճակն անհովիւ մնացած լինելով, Ժողովը որոշեց յանձնարարել Կարնոյ Պատր. Փոխանորդին, որպէս զի կամ ինքն անձամբ երթայ ի Բարերգ և կամ իւր կողմէն յարմար եկեղեցական մը զրկէ՝ տեղոյն Ժողովները վերակազմելու և վիճակային գործերը կանոնաւորելու համար։ —Վանայ Պատր. Փոխանորդը Ժողովոյն ներկայանալով և իւր պաշտօնին նկատմամբ բերանացի ինչ ինչ տեղեկութիւններ տալով, Ժողովը յանձնարարեց նմա գրաւորապէս հաղորդել իւր տեղեկութիւնները։

—ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ գրառեցաւ Ազգ. Հիւանդանոցի վերաբերեալ կտակային խնդրով մը, և այս առթիւ, երկրին օրինաց առջեւ գործադրական միօրինակ եղանակ մը տալու համար կը տակադրոց, որոշեց Կտակաց Հոգաբարձութեան հետ խառն նստի մը մէջ տիպար կտակագիր մը պատրաստել՝ խառն Ժողովոյն հաւանութեան ենթարկուելու համար։ —Որոշեց, ըստ յանձնարարութեան Քաղ. Ժողովոյ, յաջորդ նստին հրաւիրել Գնալը կղզւոյն Քաղ. Խորհուրդը, կարգադրելու համար հանգուցեալ Սթիմարաճեան Բարթիկ էֆէնտիի ժառանգորդաց՝ կղզւոյն եկեղեցիէն ունեցած պահանջը խնդրել։ —Խորհուրդը նոյնպէս գրառեցաւ Բերայի հըրկիզեալ Թատրոնի վերաշինութեան, Արաբկիրի Օթանդակ ընկերութեան գոյքերու խնդրոց և գաւառական մուգաթայի տուրքին գանձման եղանակի մասին։ —Խորհուրդը՝ իւր նիստէն առաջ՝ խառն նիստ մը ունեցաւ Կտակաց Հոգաբարձութեան հետ, խորհրդակցութիւնը շարունակելու համար՝ վազըճի դրութեամբ կտակ կամ նուէր ընելու եղանակի մասին պատրաստեալ ծրագրոյն վրայ, և որոշեց յառաջիկայ չորեքշաբթի ևս գումարել սոյնպիսի խառն նիստ մը։

—ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ որոշեց ուսուցչի վկայական տալ Յարութիւն Թիւլեան, Եզնիկ Փափագեան, Կարապետ Նազմաճեան և Սաջիկ Թահթաճեան էֆէնտիներու։ Նոյնպէս ազգային վարժարանաց մէջ դասախօսելու համար մասնաւոր արտօնագիր՝ Պ. Մատթէի (վասն մաթեմատիքայի), Պ. Չօլաքիտէսի (վասն յունարէն լեզուի) և Պ. Կրճիկեանի (վասն անգլիերէն լեզուի)։

—ԳԵՐ. ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍ. Սրուանձտեանցի վիճակը ծանրացած է։ Բժիշկները հաստատած են թէ Սրբազանը չաքարախտ ունի եղբր բաւական ատենէ ի վեր, որ լաւ չդարմանուելով՝ յառաջ բերած է ալալիսմիոնիոնի և իւռեմի, այսինքն բնասպիտակի կորուստ և արեան ու մեզի խառնուրդ։

—ՎԵՆԵՏՈՒԿԻ ՄԻԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆ անդամներէն Հ. Աբրահամ Ճարեան, դասընկերն և սիրելին Հ. Ղևոնդ Ալիշանի և երբեմն տեսուչ Ռաֆայէլեան վարժարանին, Ս. Ղազարու վանքին մէջ կնքեր է իւր մահկանացուն, ի հասակի 74 ամաց։ Հ. Ճարեան աշխատասիրած է Համառոտ Պատմութիւն ազգաց, Տարբեր կրկնաւորութեան, Պատմութիւն Եկեղեցւոյ (Թարգմանեալ յասորերէնէ ի նախնեաց և դարուն և հրատարակեալ հանդերձ նոր Թարգմանութեամբ ի յունարէնէ), Վարք Յուլիոս Կեսարու (Թարգմ.), Փետոն կամ յաղագս ամմոնիքեան, Ակրիգոլա, Գերմանացիք, Հոնետորք, և այլ Թարգմանութիւններ։

—ԹԻՓՂԻԳԻ Հայ Կանանց Բարեգործական Ընկերութիւնը՝ իւր Կար ու Ձեռ ուսումնարանին կից նոյեմբեր 1ին բացաւ նաև Խոհարարական դասարան մը, ուր աշակերտողը պիտի ուսանին առողջապահական կանոնաց համաձայն և աժան կերպով կերակուրներ պատրաստելու արհեստը։

—ՈՒՈՒ լրագիր մը կը հաղորդէ թէ Բեդրսպուրկի Հայք հրէական ընկերութեան առաջարկեր են գնել տեղոյն հրէական նոր սինակոլը, որ դրամական պակասութեան պատճառաւ կիսաշէն է մնացեր։ Թէ մեր ազգայինք ինչո՞ւ համար ուզած են այդ սինակոլը, ո՞ւրս լրագիրն այս մասին բան մը չը յայտնէր։

—ԷՉՄԻԱՅԻՆ ԿՐԳՐԵՆ ՆՈՐ-ԴԱՐԻՆ Թէ Կովկասի Կառավարչապետն ընդունելու համար պատրաստութիւններ կը լինին, և առ այս 4000 ռուբլի ծախք նշանակուած է։

—ՆՈՐ-ՆԱԽԻՅԼԵԱՆԻ մէջ հայերէն լրագիր հրատարակուելու լուրը կը հերքուի։

—ԹԻՓՂԻԳԻ Աղանեանց Գիւտ քահանայն պատրաստեր է Թիմէօն Կաթողիկոսի ընդարձակ կենսագրութիւնը՝ որ ի մօտոյ ի լոյս պիտի ընծայուի։

—ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Միացեալ Նահանգաց Ուսթըր քաղաքի ազգային Հայկական Կաճառի Սրահին մէջ օգոստ 21ին կատարեր են նորահաս աշակական Թանգարանի մը բացման արարողութիւն։ Ներկայից թիւն 365։

—ՇԱՐԱԹ ՕՐ Պատր. Փոխանորդ Գեր. Գարրիէլ Մ. վարդապետ ձգվահրճեանի անուան տոնախմբութիւնը լինելով, Մայր եկեղեցւոյ քահանայք, Քաղ. Խորհուր-

դը, Պատրիարքարանի պաշտօնէութիւնն և եկեղեցական ու աշխարհական ազգայինք շնորհաւորական այցելութիւն տուին Ն. Գերապետութեան:

— Ծանօթ մանկավարժուհի Տիկին Մատակեանց, որ ժամանակէ մը ի վեր կը գտնուէր ի Կովկաս, մայրաքաղաքս եկաւ:

— Կիւրէի Արժ. Տ. Գաբրիէլ քահանայ ցարութիւնեան, հեղինակը «Առաջնորդ Փրկութեան» անուն գրքին, մայրաքաղաքս եկաւ և յառաջիկայ չորեքշաբթի օր կը մեկնի յԵգիպտոս՝ Գահրէի եկեղեցւոյն մէջ պաշտօնավարելու համար:

— Կէլիպօլուի Պարթեան Արժ. Տէր Խորէն քահանայն մեկնեցաւ մայրաքաղաքէս, իւր հետ տանելով ուսուցիչ մը և երկու վարժուհի:

— Կայս. Իրատէ մը արտօնեց Բերայի Ս. Գարութիւն եկեղեցւոյ և Նարեկեան վարժարանի վերաշինութիւնը, զոր ստանձնած են Էսաեան Ազն. Եղարք:

— Նիկոմիդիոյ վիճակին Ձէնկիէր գիւղին եկեղեցւոյ շինութիւնն արտօնող Կայս. հրովարտակը Բ. Դրան կողմանէ Ազգ. Պատրիարքարանի յանձնուեցաւ:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՔ.

Երևանէն կը գրեն Նոր-Դարի թէ, անցեալները 80 տարեկան կնքեր է իւր մահկանացուն քաղաքին պատուաւոր ազգայիններէն Մովսէս Եղիազարեան, որու որդին՝ Պ. Համբարձում Եղիազարեան՝ իւր հօր յիշատակը յարգելու համար՝ 900 ռուբլի ծախքով շինեց է Ծաղկաձորի Կեչառու վանուց տանիքը՝ թիթեղով, 200 ռուբլի նուիրեր է քաղաքին թեմական դպրանոցին՝ որու մէջ նաև ընդ միշտ մի որդեգիր պահելու յանձնառու է եղեր. 100ր. ալ նուիրեր է տեղւոյն Ս. Գայիանեան օրիորդաց ուսումնարանին:

« Կեչառու վանքը շինուած է Գրիգոր Մագիստրոսի ջանքով, և իւր շքեղ շինուածքով հիացնում է տեսողին և յիշեցնում է հինաւուրց ճարտարապետութեան չէնքն ու շնորհքը. օտար այցելուների ու շքը գրաւել է, բայց ո՞րքան ցանկալի էր, որ շատերը հետևէին Պ. Եղիազարեանի օրինակին, այս վանքի միւս պակասութիւնները վերանորոգելու: »

— Բագուի փոխատու վարկի ընկերութեան վերատեսուչ Պ. Գ. Այվազեան 100 ռուբլի նուիրեր է թիթիղի շայ Կանանց Բարեգործական Ընկերութեան:

— Հոկտ. ամսոյ մէջ Ազգ. Հիւանդանոցին եղած զանազան նուիրատուութեանց գումարն է 4004 զրուշ: Նուիրուած են նաև 18 թօնօ և 7 կենդանար,

հանքածուխ, 3 ոչխար, 1 եղն, 2 քիւրխաս հաց, 3 օխա թէյ, 800 տետր սիկարի թուղթ, 18 օխա խաղող, 2 բաքէթ 7 օխա բամպակ, 4 Աւետարանի ծածկոց, 5 օրինակ Օսմ. քերականութիւն, 1 էլասթիք անկողին և 1 էլասթիկ քուսէն:

— Կովկասի Չանգեազուրի գաւառի Առաջաձոր գիւղի ազգայիններէն Յարութիւն-Բէգ Սահակեան Տէր-Գեորգեանց հոկտ. Յին վախճանելով, նորա այրին՝ իւր ամուսնոյն յիշատակը յաւերժացնելու համար՝ նուիրեր է Էջմիածնայ Ճեմարանին 100 ռուբլի, Երևանայ թեմական դպրանոցին՝ 100ր., օրիորդաց դպրոցին՝ 100ր., և Առաջաձորի եկեղեցւոյն՝ 100ր., ընդամենը 400ր.:

— Պարսկաստանի Ռաշտ քաղաքացի Պ. Աւետիս Փանեանց տեղւոյն Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն նուիրեր է մի ձեռք պատարագիչ քահանայի զգեստ, և դրպրոցին՝ 10 թուման: Նոյն քաղաքի մէջ՝ հանգուցեալ Ռաֆայէլ Պատկանեանի ընտանիքին ի նպաստ հանգանակուեր է 36 ռուբլի:

ԿՐՕՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՔ

Մեծմուսայ ախպար լրագիրը կը գրէ թէ, Պանտրմայի Հայերէն ի հռովմէականութիւն գիտողներուն թիւը թէեւ ցարդ որոշապէս գիտցուած չէր, բայց այժմ՝ ստոյգ աղբիւրներէ առնուած տեղեկութեանց նայելով՝ 100 է աւելի ընտանիք իրենց Համիտլիները փոխեր և Հայ-Հռովմէական արձանագրուեր են պաշտօնապէս. սոքա ունեցեր են առժամանակեայ աղօթատեղի մը և երկսեռ դպրոց. աղջկանց դպրոցը կը յաճախեն եղբր 50 է աւելի աշակերտուհիք, մանչերու դպրոցը՝ 60 է աւելի աշակերտք. գերեզմանատան համար գներ են Յունաց գերեզմանատան մօտ ծովեզերեայ գետին մը. եկեղեցւոյն շինութեան պիտի ձեռնարկուի եղբր ի մօտոյ, և առ այս՝ Կայս. հրովարտակը շնորհուեր է արդէն:

Մեր ալ մասնաւոր տեղեկութիւնք կը համապատասխանեն Մեծմուսայի տեղեկութեանց: Ամէն ժամանակէ աւելի զգալի է այժմ՝ Պանտրմայի ազգայնոց համար՝ ժողովրդեան սէրն ու համակրութիւնը գրաւելու կարող բանիբուն Առաջնորդի մը պէտքն: Եւ Տիմոթէոս եպիսկ Սափրիչեան Պանտրմայի առաջնորդն է միշտ:

— Մեծմուսա կիմանայ նաեւ թէ, Կիլիկիոյ Հաճըն քաղաքին մէջ վեց տարիէ ի վեր Հռովմէականութիւնն ընդունող ընտանեաց թիւը վերջերս 400 ի հասեր է, թէ՛ Հաճընէն 6 ժամ հեռու գըտնուող Բուժու գիւղի ազգայիններէն 10 տուն, Շարգ գիւղէն 40 տուն, անտի 14 ժամ հեռու գտնուող Բէժէ

գիւղէն 15 տուն, անտի 6 ժամ հեռու գտնուող 60 տունէ բաղկացեալ Թարոն գիւղի և Տիգրանակերտի կուսակալութեան մէջ Սէվէրէկէն 6 ժամ հեռու գտնուող և 25 տունէ բաղկացեալ Նըսիպին գիւղի ազգայինք ընդուներ են Հռովմէադաւանութիւնը. նոյն խնդիրներն են նաեւ Ճէպէլի-Պէրէթէթի ազգայինք:

Չգիտեմք թէ ո՞ր աստիճան ստոյգ են Մեծմուսայի ախպարի այս տեղեկութիւնք. կը վախճանէինք յիշատակուած տեղերէն ուղղակի տեղեկութիւններ ստանալ՝ արժանահաւատ անձանց միջոցաւ. կարեւոր է չմոռնալ նաեւ յիշելու կրօնափոխութեանց իսկական շարժառիթներն՝ որք հիմը պիտի կազմեն ընթերցողաց խորհրդածութեան:

Մեծմուսա կը յայտնէ նաեւ թէ ի Կ. Պոլիս, Սեպտ. և Հոկտ. ամսոց մէջ 10-12 տուն Հայք մտեր են Հայ-Հռովմէական Հայոց Պատրիարքարանի իրաւասութեան ներքեւ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ռուսիա բողոքեր է՝ Սուլինայի գետաբերանը ուսական շոգենաւուց դէմ՝ ձեռք առնուած ազգու միջոցներուն վերայ:

— Սպանիոյ Ֆրանսայի հետ ունեցած մաքսային յարաբերութիւնք բացարձակապէս խզուեցան, զի Ֆրանսայի Խորհրդարանը չընդունիր նուազագոյն մաքսացոյցը զեղչել:

— Աւստրիոյ բանակին սպայներէն բազմհարուածեան հրացանաց հնարիչ Պ. Ֆոն Մանլիխէր, աւելի թեթեւ աւելի, ապահով հրացան մը հնարեր է, որով 2700 եարտա հեռուէն նշան կրնայ առնուիլ և վայրկեանի մը մէջ 100 գնտակ կրնայ նետուիլ:

— Ֆրանսայի Երեսփոխանական ժողովոյն մէջ երկար փիճաբանութենէ մը յետոյ, գրգռիչ հրատարակութիւններ ընող լրագրաց դէմ խիստ օրէնքներ պարունակող օրինագիծն ընդունուեցաւ, և այս՝ նախարարութեան համար նոր յաղթանակ մը եղաւ:

— Աւստրիոյ Երեսփոխանական ժողովոյն մէջ Դաւմատիոյ և Իսթրիոյ հինգ երեսփոխանք Խրուադ-Սլաւոն անուն ուրոյն խմբակ մը կազմեր են:

— Հունգարիոյ նոր վարչապետ կարգուած է Պ. Վէթէրլէ որ արդէն կազմած է իւր նախարարութիւնը:

— Տանիմի Տոտս գնդապետը գրաւեր է զՔանան որ Տահմէցուց սուրբ քաղաքն էր. տեղացիք բուն գիմադրութեամբ ուզեր են պաշտպանել իրենց

այդ քաղաքը, սակայն վերջի վերջոյ տեղի տալ պարտաւորութիւն են: Ֆրանսացիք 11 մեռեալ և 42 վիրաւորեալ ունեցեր են, որոց 5ը սպայ: Տոտո գնդապետը կիսաբաժնի (լիվա) զօրավարի աստիճանին բարձրացեր է իւր այդ յաղթութեան համար: Բռնուած գերիներուն մէջ 3 գերմանացի և 1 Պէլճիացի կան եղբոր որք հրացանի բռնուած են: Անգլիական շոգենաւ մը Տահմէցլուոյ համար վիճէսթըր հրացաններ և այլ զէնքեր տարած միջոցին Ֆրանսացւոց ձեռքն ինկեր է: Երեքշաբթի օրուան թուականաւ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ՝ Տոտո գնդապետն ահաւելի ճակատամարտով մը գրաւեր է Տահմէյի մայրաքաղաքն՝ Ապովէյ, և Պէհանգէն թագաւորն ալ նոյն ճակատամարտին մէջ սպանուեր է:

— Բարիզոն մէջ հանգուցեալ Ռօշիլտի մը կինը՝ Թէրէզ Ճէյմս Ռօշիլտ Պառնուհին՝ քրիստոնէութիւնն ընդուներ և մկրտուեր է Պովէի եպիսկոպոսին կողմանէ:

— Ի Թեհրան, ի Դավրէժ և ի Թալիշ՝ հետախույզ բռնորովին անհետացած է:

— Մոսկաթոյի իշխանը Նիսի էքլեռէօր լրագրոյն դէմ դատ բացեր է: Սոյն լրագրին ամբաստանած էր իշխանն՝ իբր ընկեր հռչակաւոր խաղամուլութեան գրասարանին:

— Յունաստանի թագաւորին ու թագուհւոյն 25 ամեկին առթիւ Աղեքսանդրացի Յոյն սեղանաւոր մը՝ Պ. Ավէրօֆ՝ 300,000 Փրանք զրկելով Օւկա թագուհւոյն, խնդրեր է անչափահաս չարագործներու համար զգաստարան-բանտ մը շինել, զանոնք չափահաս չարագործաց քով աւելի չվատթարացնելու համար:

— Ճաքոնի մայրաքաղաքին՝ Թոքիոյի մէջ հրդեհ ծագելով 600 տուն այրեր է:

— Միացեալ-Նահանգաց կառավարութիւնը շատ խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ աղքատ գաղթականաց դէմ: Շոգենաւը հսկողութեան կ'ենթարկուին՝ ուղեւորաց դրամական վիճակն իմանալու համար:

— Թուրքաստանի մէջ սև ժանտախտ ծագեր է. մեռնողք հազարներով են:

— Պապը Գերմանիոյ կաթողիկ կուսակցութեան գրեթէ զինուորական նոր օրինագիծը չընդհարկել:

— Բանամայի ջրանցքին ընկերութեան վարիչները, Պ. Պ. տը Լէսէրս և Էյֆէլ ալ միասին դատի պիտի ենթարկուին:

— Գերմանիոյ մաքային առաջարկները մերժուեցան Ռուսիոյ կողմանէ, որով Ֆրանսա մեծ հոգէ մը կ'ազատի:

— Համպուրկի հետ Թուրքիոյ առևտուրը մեծապէս կ'աւելնայ: 1891 ին

12,300,540 մարքի ապրանք զրկուած է աստի Համպուրկ, ուրկէ 4,105,370 մարքի ապրանք ներածուած են հոս:

— 2իմացիք զօրախմբով մը կ'արշաւեն ի Բամիր թողուած 150 Ռուս զօրաց վըրայ: Թուրքաստանի Ռուս կուսակալը կը պատրաստուի վանել այդ արշաւանքը:

— Մարոքի Փրանսական դեսպանը Ֆրանսացւոց ձեռամբ խճուղիներ, ջրամբարներ և սպանդանոցներ շինելու արտօնութիւն ստացաւ վեհապետէն:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պաշտօնաբաղխութիւնք. — Խարբերդի նախնական դատարանին պատժական ճիւղին նախագահ Պէշիրէ Էֆէնտի՝ նախագահ անուանեցաւ Նոզգատ գաւառի նախնական դատարանի պատժական ճիւղին: — Հիւպատոսական գործոց տնօրէն Շէմսէտտին Էլէյ՝ Պուքրէշի Օսմանեան դեսպան: — Մէվլէվի գայմագամ Խալիս Էֆէնտի՝ Գաղաքապետութեան իրաւասութեան ենթարկեալ Կէյպզէ գաւառակի գայմագամ: — Պօլսնիաի գայմագամ Ահմէտ Լութֆի Էֆէնտի՝ Էնկիւրիի Մէճիտիյէ գաւառակին գայմագամ:

Աստիճանք. — Սանիյէի Բ. աստիճան տրուեցաւ՝ Էնկիւրիի Վերսալէնիյէ ատենի պատժական ճիւղին նախագահ Հագգը պէյի և Արշիպեղագոսի կղզեաց նահանգին Լէրիօզ գաւառակին գայմագամ Րէուֆ պէյի: — Բապիաի աստիճան՝ Այտընի Սոմա գաւառակին գայմագամ Խալիլ Էֆէնտի: — Խամիսէի աստիճան՝ Պաթուսի հիւպատոսարանին քանչէլէր Նէճիպ պէյի:

Պատուանշանք. — Գ. կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան տրուեցաւ Ֆրանսայի Սէնթ Էթիէն զինագործարանին տնօրէն Պ. Սոթթէրլինի, Գ. կարգի Մէճիտիյէ սորա ներկայացուցիչ Շիրինեան Միհրան Էֆէնտիի, Մշոյ երկրագործական սընտուկին տնօրէն Ֆէթուլլահ Էֆէնտիի, մետաքսի վաճառական Շէրպէթճեան Քէրովրէ Էֆէնտիի, Կիւմիւլճիէի հաշուակալ Հիլմի Էֆէնտիի և թղթակցութեանց տնօրէն Էմին Էֆէնտիի: — Գ. կարգի Օսմանիյէ՝ Հալէպի վերաքննիչ ատենի պատժական ճիւղին նախագահ Իրֆանի Էֆէնտիի: — Ն. կարգի Մէճիտիյէ՝ Կարսի Օսմանեան հիւպատոսարանին քանչէլէր Ահմէտ Ֆազըլ պէյի: — Իթթիհատի չքաղարմ՝ Թայմուր Կ Պոլսոյ թղթակից Պ. Կարաշինօի աղջկան՝ Օրիորդ Հիլտա Կարաշինօի: — Գ. կարգի Շէֆագամ Պաքեան Էֆէնտիի աղջկան Օրիորդ Մարթա Ագարեանի:

— Սեբաստիոյ նորընտիր կուսակալ Խալիլ պէյ այսօր իւր պաշտօնատեղին կ'ուղեւորի:

— Նամակաց պահարանները մէկ ձևի վերածելու համար 51 տարւոյ մենաշնորհ խնդրած են Աւետիս Պէշիրեան և գրավաճառ Ստեփան ու Տիգրան Յովսէփեան Էֆէնտիք, գոյացած հասոյթէն չորս մասնավճարով Համազգային Անկեղանոցին տարեկան 250,000 զրուշ վճարելու պայմանաւ:

— Խարղալսեալ կարագներու գոյութիւնը Պոլսոյ հրապարակին վրայ՝ քընուութեամբ հաստատուած է:

— Զմիւռնիոյ թղենի մշակողք ինդրած են իշխանութենէն հարկ եղած միջոցներն ի գործ դնել, վերջ տալու համար վաճառականաց և յանձնակատարաց՝ իրենց նկատմամբ ունեցած անըւպատ ընթացքին:

— Ի Պեցկազի սով կը տիրէ:

— Ագրիանուպոլսոյ զինուորական ատենը անցեալ հոկտեմբերին 33 մարդեր դատած է իրրեւ աւազակ և իրրեւ գողոնաթաքոյցք: Ասոնցմէ երկուքը դատաւարտուած են իրրեւ աւազակ, մին դատաւարտուելէ՝ առաջ մեռած է և միւսներու նկատմամբ կատարուած քընուութիւնք կը շարունակուին:

— Ճարտարապետները քննելով հարկ զած վիայականները տալու համար յանձնաժողով մը կազմուած է Գաղաքապետութեան պաշտօնատան մէջ ընդ նախագահութեամբ առաջին երկրաչափ Մէհմէտ Էֆ. ի. Յանձնաժողովը կը կազմեն ճարտարապետ Վսեմ. Յովհաննէս Աղնաւորեան, Ֆէնէրցի Անտոն Էֆէնտի, Միտիլիցի Գոսթաքի Էֆէնտի և Բէթրաքի Էֆէնտի:

— Սեբաստիոյ հեռագրական ու թղթթատարական գործերը, չորս ցարդ կը վարէր Տիարսէքիի հեռագրական ու թղթատարական տնօրէնը, յատուկ տընօրէնի մը յանձնուած են:

— Ֆէնքի Պատրիարքարանի համագումար ժողովոյ (Սինօզ և Սաուն ժողով) վերջին նստին մէջ, Ամեն. Տ. Նէոֆիթոս Պատրիարքը ծանուցեր է թէ Դատական և Կրօնական գործոց Վսեմ. նախարարին հետ իւր ունեցած տեսակցութեան միջոցին կատարեալ համաձայնութիւն գոյացեր է ի մասին դպրոցական խնդրոյն: Հետեւաբար, ըսեր է Պատրիարքն, այս խնդիրը պէտք է վերջնապէս կարգադրուած նկատել:

— Յունաց Պատրիարքարանի կրօնական ատեանն, որու առջև դատ բացած էր Մամրոյէնի փաշա իւր կնոջ Զմարաղտա Մարկարիտայի դէմ՝ իւր վճիռն արձակած է, որով ամուսնաթողութեան վճիռ կուտայ ի նպաստ Մամրոյէնի փաշայի և կը դատաւարտէ տիկին Զմարաղտա:

րադտան՝ դատական ծախսուց վճարման :
— Թուրքերէն գրեյու մեքենայ մը հը-
նարած և հնարչի արտօնագիր ստացած
է՝ մաքսային ժողովոյ դիւանին քարտու-
ղարներէն էօմէր Նաշիտ պէյ :

— Շերամաբուճուքեան համար պա-
րապ գետիններու վրայ թթենիներ հաս-
ցընողներուն չքաղարամ մը յատկացնել
կը հրամայէ Կայս. Իրատէ մը :

— Գասըմ-փաշայի կոյուղիները մաք-
րելու համար ներկայացեալ ծրագրերով
կ'զրադի յատուկ յանձնաժողով մը :

— Ի Պայազիտ և Ի Բազիշ յանձնուե-
ր են Համիտիէ հեծելազնդոց շնորհեալ
դրօշներն :

— Կարճկանի խնուղոյն շինութիւնն
սկսեր է՝ հոկտ. 15ին, վախ քաղաքի
առջևէն :

— Միտլիի Բաշօնիա ծովածոցին ճա-
հիճները մաքրելու արտօնութիւն խնդ-
րուած է :

— Լուցկիի գործարան մը Այսթէֆա-
նօի և Ֆիլօրիաի մէջտեղ հաստատելու
արտօնութիւն խնդրուած է :

— Կրթական օրինաց համաձայն և վեհ.
Սուլթանի հրամանով, Թուրքիոյ ոչ-մահ-
մետական ու օտար վարժարանաց մէջ
արգելուած է փնտապար, գրքեր, ներ-
մուծել, օրինաց հակառակ դասեր ա-
ւանդել, ինչպէս նաև այդ կարգի ուս-
մանց ծրագրեր, գործածել, կրթական
նախարարութիւնը, կ'ըսէ Հագիզաթ,
նկատելով որ նահանգաց ոմանց ոչ-մահ-
մետական վարժարանաց մէջ թէ՛ այդ-
տեղերը տպագրուած և թէ՛ ուրիշ տե-
ղերէ բերուած գրքերու վրայ նշանակ-
ուած չէ թէ ո՞ր տպարանին մէջ տպա-
գրուած են և թէ կառավարութեան ո՞ր
թուական և ի՞նչ թիւ կրող հրամանա-
գրով տպագրուած են, և նկատելով որ
այդ կերպիւ դժուարութիւնք կը ծա-
գին նոյն գրքերէն փնտապարներն որո-
շելու, ինչպէս նաև տպագրողներն,
հրատարակողներն ու տէրերը գտնելու
մասին, որոշած է որ նահանգաց տպա-
րաններուն մէջ տպուելիք գրքերու վրայ
դրօշին տպագրողին կամ հրատարակո-
ղին և տիրոջ կնիքն և արտօնագրոյն
թիւն ու թուականը :

— Երուսաղէմի ճարտարագէտ Ֆրէնկ-
եան էփէնտի, որ մայրաքաղաքս եկած
էր՝ քաղաքին մեծ մզկիթին անոյշ ջուրի
հայթայթման և Նաֆայի դաշտօրէից ու-
ռոգման ծրագրերուն վրայ տեղեկու-
թիւններ հաղորդելու, իւր պաշտօնը
լրացնելով Երուսաղէմ դարձած է :

— Արդարութեան գործոց նախարա-
րութիւնը պատրաստած է Թուրքիոյ բո-
լոր դատարանաց, ինչպէս նաև Դատա-
կան նախարարութեան գործառնու-
թեանց վերաբերեալ տեղեկութիւններ
պարունակող վիճակագրութիւն մը :

— Սուլթանի վարժարանին այս տար-
ւոյ շրջանաւարտներէն են Արամ Եազըճ-
եան, Գառնիկ Սալմազլըեան, Արմենակ
Գօրիկեան և Ճօրճ Քէնտիրճեան էփէն-
տիք : Յետ այսօրիկ, Միլիթի վարժարա-
նի շրջանաւարտներուն պէս՝ Սուլթա-
նիյէի շրջանաւարտք եւս պիտի ընդուն-
ուին կառավարական պաշտօններու մէջ :

— Կարապետ Մարտիրոս էփէնտի ա-
նուն անձ մը հնտախօի դէմ դեղ մը
պատրաստելով, մատուցել է ձեռնհաս
իշխանութեան, ապահովցնելով թէ այդ
դեղը գործածող վարակեալք պիտի ա-
ռողջանան :

— Ի Տրապիզոն, նոյեմբեր 11ի երե-
կոյէն մինչև 12, հնտախօի 4 նոր
դէսքեր և 5 մահ պատահեր է : Նահան-
գին միւս կողմերուն մէջ հանրային ա-
ռողջութիւնը գոհացուցիչ է :

— Սեբաստիոյ կուսակալութիւնը հարկ
եղած առողջապահական միջոցները ձեռք
առած և բազմաթիւ պաշտօնեայնէր կար-
գած է հնտախօի ճարակման դէմ դը-
նելու համար :

— Յերգնկա հնտախօյ սաստկացած
լինելով, վարժարանք առժամանակեայ
կերպով փակուեր են :

— Թեմալիքի մաքսաներգութիւնն
արգիւելու համար միջոցներ կը խորհուին :

— Պրուսիի մէջ գումարելի դրամա-
կան համաժողովոյն պիտի մասնակցի
Կայս. կառավարութիւնն, յատուկ ներ-
կայացուցիչ մը ղրկելով :

— Արդարութեան գործոց նախարա-
րութիւնը գրած է Ստիկանութեան նա-
խարարութեան Ափրիկեան Տրիպոլոյ
բանտը ղրկել 12 դատաւարտեալներ,
որոց մասին տրուած վճիռք վերջնական
հանգամանք ստացած են :

ԱՆՈՒՆԻ ԱՐԿԱՍ ԿԱՄՈՒՐՁԻՆ ՎՐԱՅ

Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 6ին ա-
տենները, եղբրական արկած մը պատա-
հեցաւ Քարաքէօյի կամուրջին վրայ :

Նախորդ քաղաքագետ փոխնախ
Մաղհար փաշայի փեսան Քէմալ պէյ,
անդամ մաքսային ժողովին, Հիլմի պէյ
և Ռուրիշ անձ մը որուն ով ըլլաւ տա-
կաւին յայտնի չէ, իրենց կառքը նըս-
տած էին Պոլսէն Ղալաթիա անցնելու
համար կէս գիշերին : Կառապանին քո-
վը կը գտնուէր ծառայ մը : Կառքը
ճամբայ կ'ելէ խօլարչաւ, կառապա-
նին՝ որ սանտիկ գինով էր՝ տենդա-
յոյք ձեռքէն վարեալ : Նրբ. Եէնի Ճամի
կը հասնի տեղոյն գիշերապահը, որ
այդ սաստկաշունչ օգին իր մուշտակա-
ւոր հաստ վերարկուին մէջ փաթթուած՝
ճոկանովը կը տնիէր գետինն՝ ահանջ-
ները լեցուած քամիին աղաղակներէն,
չի կեր կառքին թաւալման շուրջը, և
ձիերը կը տապալեն խեղճ գիշերապահն,
անոր մարմնին վրայէն կ'անցունեն
կառքը, և իրենց դիւային վազքը կը
շարունակեն դէպ ի կամուրջ :

Ընդհանրապէս, գիշերուան այդ
ժամուն կամուրջը կը բացուի և նաւեր
կ'անցնին ու կ'երթան խարսխել Ոսկեղ-
ջիւրի մէջ :

Արդ, երբ Քէմալ պէյի կառքը կա-
մուրջին կը մօտենայ, տեղոյն պաշտօն-
եայները կը ձայնեն կառապանին թէ
կամուրջը բաց է : Գինովը չանսար այդ
ազդարարութիւններուն, և արդէն՝ ձիե-
րն ալ խրտչած ըլլալով՝ անկարելի էր
զսպել զանոնք : Կառքը կ'սկսի սրըն-
թաց թաւալիլ կամուրջին վրայ : մէջը
գտնուողներն՝ անգիտակից այն սոսկալի
փտանգին ում կը դիմէին անզգալարար,
բնաւ դիտողութիւն չէն ըներ կառա-
պանին որ վազքը մեղմացունէ :

Յանկարծ, ձիերն խզելով այն պա-
րանը որ քաշուած էր կամուրջին բաց
եղերքին վրայ և դիմադրելով ծովային
զինուորի մը որ յառաջ նետուած էր
կասեցնելու համար ամենի կենդանի-
ները, անջրպետին մէջ կը ցատքեն բա-
շարձակ, պարապութիւնը ծեծելով ի-
րենց կորովի ոտներովը, յենարան մը
փնտուելով իրենց սմբակներուն տակ :
Ձիերն ու կառքը ծովին մէջ գլորած
էին բուռն թափով մը : Կամուրջին տակ
սպասող մակոյկը կը փութայ օգնու-
թեան հասնիլ և կ'աղաղէ կառապանն
ու սպասաւորը : Իսկ կառքն ու ձիերն
երիցս ջուրին երեսն ելնելէ ետք, մէջը
գտնուող երեք անձերով մէկտեղ ծովին
տակ գացած անհետացած են :

(Արեւելք)

ՀՐԱՏԱՐԱՆ ԿՈՒՆԵՑԱԻ
ՅՈՒՅԻՆ
ԿԱՍ
ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ՆՈՐ ԿԱՐԴԱՆԱՆ ԵՐԱՐԱՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
ՅՕՐԻՆԵԱՑ
Ա. Մ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ
ՏՊԱԳՐ. Մ. 8. ՓԱՓԱՋԱՆ
Բոլորովին նոր դրութեամբ յօրին-
ուած սոյն Առաջին Ընթերցարանն՝ որ
զարդարեալ է ճոխ պատկերօք, կը բո-
վանդակէ մանկական ճաշակին համեմատ
սիրուն պատմութիւններ, կարճ ոտա-
նաւորներ, բարոյականք, առածք, եւ :
Վաճառման կեդրոնատեղին է Միհ-
րան Փափաղեան գրատուն (յաջորդ Գա-
վաթեանի), Չագմագճըլար, Զիւմալիւլի
խան թիւ 18, 19, 21 :
Գինն է 60 փարայ, մեծաքանակ գը-
նողաց 100ին 20 զեղը կը տրուի :

ԱՐԴԵՔ ԴՐԱՄՈՑ			
Օսմ. լիւան 100 զըւէն			
Մէճիտիյէ	107 8	Վէցնոց	101
Քառորդ մէճիտ	106 5	Բուսիոյ բօլ	90 2
Մանր մէճիտ	102 20	Նարուլու	87 36
Մէթալիք	98	Գրիմից	51 20
Հինգնոց	101	Անգլ լիւան	110 23
Մանեթ թղթադրամ 9 20			
Գոնսոյիտէ	23 31	Բուս. երկ.	91 1/2
Թահվիլ Օսմ.	82 30	Թաւալիյէ	20

ԾԱՌ

ՀԱՅ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԵԱՆՅ

ժ.

ՔիթԱՊՃԻ—ՄԱՐԳԱՐ

(Շար. նախորդ թիւին)

ՔիթԱպճի-Մարգարի գրատան մէջ կը ծախուէին նաև՝ Ռուսաբնակ Հայոց Առաջնորդ Սանահնեցի Արղութեան Յովսէփ արքեպիսկոպոսի՝ Նոր-Նախիջևանու Ս. Խաչ վանուց մէջ հաստատած տպարանէն ի լոյս ընծայեալ հետեւեալ գրքերը(1) .

Գիրք աղօթից որ կոչի Աստուած աղերս, արարեալ տեառն Ղազարու հոգեւոյ կաթողիկոսի Սրբոյ Աթոռոյն էջմիածնի . Տպ. 1793 :

Գրքսլիս կոչեցեալ հոգեւոր, «Յերկուց ճառից սրբոյն Յովհաննու Ոսկերեանի յԱնդրիադրեայ գրքոյ՝ յերրորդ և ի չորրորդ ճառիցն, ոտանաւորեալ ի Յակոբայ պատրիարքէ Կ. Պոլսոյ ի շահ և ի յօգուտ կատարելութեան կենաց ցանկացողաց . » Տպ. 1794 :

Բժշկարան . « Բժշկարան համառօտ . Շարադրեալ ի ներհուն բժիշկ Զուղայեցի Յօհաննէս Գալանթարեան պարոն Պետրոսէ . Յամի տեառն 1789 . Տպագրեալ ի հայրապետութեան լուսանկար մօրն մերոյ սրբոյ Գահոյն էջմիածնի տեառն Ղուկասու . . . հրամանաւ սրբոյ Աթոռոյն էջմիածնի ծայրագոյն Նուիրակի և հիւսիսային կողմանս եղեալ ազգիս Հայոց առաքելաշաւիղ առաջնորդի Սանահնեցոյ երկայնաբազուկ Արղութեանց իշխանազնեայ տեառն Յովսէփայ սրբազան արքեպիսկոպոսի և հիմնադրի Նոր-Նախիջևանու ու Գրիգորուպօլու քաղաքացն Հայոց . Արղեամբք և ծախիւք ի Հնդկիս ի Սուրաթ (2) բնակեալ Զուղայեցի պայծառ իշխան աղայ Յօհաննէսին Գերափեան . Սրբագրեալ ըզգուշութեամբ ի վերայ հեղինակին ձեռագրոյ ի Թադէոս վարդապետէ Կոստանդնուպօսեցոյ Մարութեան . Յամի Տեառն 1793 մարտի 15 ին . ընդհովանեալ երկնահանգէտ Սուրբ Խաչ վանիցն որ ի Նոր-Նախիջևան » . Ունի նաև համառօտ Բառարան մը դեղորէից հետեւեալ խորագրով . « Բառարան համառօտ սոյնոյ Բժշկարանիս , շարադրեալ ի ներ-

հուն բժիշկ Զուղայեցի Յօհաննէս Գալանթարեան պարոն Պետրոսէ . Յամի տեառն 1793 . և այլն .

Ժամագիրք . « Տպագրեալ հրամանաւ . . . Սուրբ Աթոռոյն էջմիածնի ծայրագոյն Նուիրակի՝ Ռուսաց երկրի ամենայն ազգիս Հայոց՝ առաքելաշաւիղ առաջնորդ Տեառն Յովսէփայ սրբազան արքեպիսկոպոսի Սանահնեցոյ Արղութեանց . Արղեամբք և ծախիւք ի Սուրաթ բնակեալ Աղաբաբեան բարեպաշտ պարոն Ստեփաննոսին , և կենակցի նորին մեծահաւատ Հոփսիմէ տիկնոջն . Յամի Տեառն 1791 . ի նոյեմբերի 29 . »

Գուռն սղորմութեան . Տպ. 1792 .
Թելեմար . Տպ. 1793 :

Աղօթամատոյց . « արտագրեալ հօրն մերոյ Աղեքսանդր Կաթողիկոսի Զուղայեցոյ . ի պէտս լուսաւորչածին հասարակ ժողովրդեան , յորժամ սուրբ պատարագի խորհրդական արարողութիւնն սկսանի . ի յիշատակ չարչարանաց աստուածայրականին Յիսուսի և ի քառութիւն մեզաց մերոց , յամի տեառն 1687 . « Հրամանաւ և ծախիւք՝ սուրբ աթոռոյն էջմիածնի ծայրագոյն Նուիրակի Ռուսաց երկրի ամենայն ազգիս Հայոց , առաքելաշաւիղ առաջնորդի տեառն Յովսէփայ սրբազան եպիսկոպոսի Սանահնեցոյ Արղութեանց . » Տպ. 1790 :

Սաղմոս . « Տպագրեալ արղեամբք և ծախիւք՝ ի Սուրաթ բնակեալ Աղաբաբեան բարեպաշտ պարոն Ստեփաննոսին , կանաց մէջ նշանաւոր էին Շուշեցի Աղա Յօհաննէս Յակոբ Գէրաբեան՝ որ 1789ին Նախիջևանի մէջ ազատական արհեստներ ուսուցանելու համար մեծ գումարներ նուիրած է , նախ՝ 25.000 ռուբլի և երկրորդ՝ անգամ՝ 35.000 ռուբլի . Աղա Մըկերտիչ Մէլիքեանցեան , Աղա Գասպար Յովհաննէսեան , որոնք տեղւոյն եկեղեցին գեղակերտ կառուցանելէ վերջ , բաւական գումար մը յղեցին յէջմիածին՝ տպարանի հաստատման համար .

Նոյն ժամանակի Հայոց եկեղեցասիրութիւնը կը պատմուի հետեւեալ դէպքով .

Պատրայէն Հայ ակնավաճառ մը Սուրաթ երթալով եկեղեցոյն մօտ կը բընակի , ամէն օր եկեղեցի երթեկեկելով .

Օր մը տեղւոյն մեծ օրէնուսոյցը կ'երթայ՝ աղամանդ գնելու .

Երբ կը տեսնէ որ Հայ ակնավաճառը մինակ է՝ իւր ագահութեանը զոհ կուտայ , և աղամանդները առնելով կը փախչի .

Կիւրակէ՝ օրը Հայը կը տեսնեն որ գոհարավաճառը եկեղեցին չէ , հետաքրքրուելով սենեակը կը դիմեն և իրողութեան իրազեկ կը լինին .

Փոխան ոճրագործին՝ քաղաքը կը տուժէ .

Սուրաթի եկեղեցին՝ այժմ Թափուրէ իւր զարդերէն , և ցաւայի է խոստովանիլ , ապաստանարան է՝ անասնոց .

և կենակցի նորին մեծահաւատ Հոփսիմէ տիկնոջն . յամի տեառն 1791 . »

Խորհրդատետր կամ Պատարագամատոյց . Տպ. 1794 .

Հեգերէն . Տպ. 1790 .

Վիպասանութիւն . « Տպագրեալ արղեամբք և ծախիւք ի Հնդկիս ի Մատրաս բնակեալ մեծահաւատ և բարեացապարտ Հայկազնէին հասարակութեանն » . Յամի տեառն 1792 .

Տարեցոյց և Օրացոյց . Տպ. 1795 .

Աստրախանի Ս. Աստուածածին եկեղեցոյն տպարանէն ի լոյս ընծայեալ են հետեւեալ գրեանք՝ որոցմէ ՔիթԱպճի Մարգարին զրկուած են ծախուելու համար . Այս տպարանն ևս հաստատած է Ռուսաստանի Հայոց Առաջնորդ Սանահնեցի Յովսէփ եպիս . Արղութեանց .

Մեկնութիւն Սաղմոսացն Դաւթի՝ Տպագրեալ՝ արղեամբք և ծախիւք ի Սուրաթ բնակեալ Խօջայ Մինասեցի Գրիգոր աղայի՝ որդի ի Քրիստոս հանդուցեալ Աղայ Յովհաննէսին Զուղայեցոյ՝ Յամի տեառն 1797 , մարտի 24 . » Թէ՛ն 519 յիշատակարան տպագրողի՝ յորում կը ծանուցանէ թէ՛ սատարք այս գրոց հրատարակմանն « Դա՛ն զրեր են որ դըրամագլուխն՝ որպէս զվիճակ վաճառուց՝ մնացէ միշտ հետ Տպարանիս անվերջանալի և որքան ինչ ազգօգուտ գրեանք տպիցին ի նոյն տպարանի՝ այն դրամով ի զանազան ժամանակս , ամենայն ի յիշատակ անուան իւրոյ և իւրայոցն լիանիցի »

« Աղեքսանդրի (մեծին)՝ Մակեդոնացոյ պատմութիւն . « Քարգմանեալ ի Մատենադարանէ պատմագրութեանց Դիոդորոսի Սիկիլիացոյ մեծանուն հեղինակի , ի Գաբրիէլ սարկաւազէ Վարժապետեան Պատկանեանց » .

Խօսք . « Ասացեալ ի Յովսէփայ Պատկազեաց սրբազան արքեպիսկոպոսէ՝ հիւսիսային կողմանս եղեալ ամենայն ազգիս Հայոց ի 1790 թուոյ ապրիլի 5 ի Ղզարի վերափոխման Ամենասուրբ Աստուածածնայ յեկեղեցոյն Հայոց , ի ներկայութեան բարձր գերազանցութեան եներալ Անշէֆ . Տպեալ ի 1796 թուոյ ի մայիսի 5 » .

« Համառօտ վարդապետութիւն ուղղափառութեան . ի պէտս աշակերտաց համարէն դպրոցաց հայկազնեան լեզուի և այլոց բանասէր անձանց . աշխատասիրեալ ի տիրացու Գաբրիէլ Վարժապետեան Պատկանեանց » . Տպ. 1821 .

Մեկնութիւն Սաղմոսացն Դաւթի՝ Տպագրեալ՝ արղեամբք և ծախիւք ի Սուրաթ բնակեալ Խօջայ Մինասեցի Գրիգոր աղայի՝ որդի ի Քրիստոս հանդուցեալ Աղայ Յովհաննէսին Զուղայեցոյ .

(1) Նոր-Նախիջևանու Հոգևոր Դպրոցն ալ ունի իրեն սեպհական տպարան .

(2) Պօմպայի մօտ է Սուրաթ քաղաքն , ուր 1760ին Հայ վաճառականներ երթալով տեղւոյն Թագաւորէն արտօնութիւն կ'ստանան ազատ վաճառականութիւն հաստատելու , որով և քիչ ատենէն մեծապէս կը հարստանան . Սոյն գաղթա-

ւոյ . Յամի տեառն 1797 . մարտի 24 .

«Նորագոյն գրոյցը . Թարգմանեալ ի Ռուսաց լեզուէ ի Հայ բարբառ . յԱբրահամ սարկաւազէ Աստուածատրեան վաղարշապատեցւոյ . ի միաբանութենէ մեծի աթոռոյն կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրբոյ էջմիածնի . » Տպ . 1820 .

Մարգարայ ծախած գրքերուն մէջ հետեւեալները տպուած էին Տփլիսի Ներսիսեան Հոգևոր դպրոցի տպարանին մէջ , զոր նուիրած էր վանեցի Գէորգ Երամեան Արծրունի :

Հրամանք քրիստոնէական վարդապետութեան ի պէտս մանկանց Հայաստանեայց Ս . Եկեղեցւոյ . Թարգմանութիւն գիտնական Տ . Յարութիւնի Մ . Ալամդարեանց . Տպ . 1825 .

Յայտարարութիւն քրիստոնէական պարտաւորութեան հպատակաց ամենաբարեպաշտ կայսերութեան . Ռուսաց , 1826-ՌՄՀն .

Պատմութիւն . « Եւ խրատ բժշկութեան ցաւոցն նորոգ ծագելոյ յաշխարհին Հնդկաց և երեւոյ ի զանազան աշխարհս , որ անուանեալ կոչի կալիբրամարալս . աւանդեալ ի համբաւաւոր բժշկէ աշակերտեցելոյ ի բժշկական ուսումնարանի Անգղիացւոց ի Կալիպթա , ի պարոն Դաւթեայ Մկրտչեան կարբեցւոյ յամի տեառն 1826 . »

Քերականութիւն Հայկագրան լեզուի , յօրինեալ ըստ նախնի ուղղախօսութեան ի Հ . Միքայէլ վարդապետէ Զամէեանց . 1826 .

Երախայրիք Ներսիսեան դպրոցին . տպ . 1828 :

Համբար , « Թարգմանեալ յաշակերտաց ուսումնարանի Հայոց , ի Տփլիս . 1827 . »

Հաւաքումն աստուածային վկայութեանց . 1825 .

Հուլիսի ողորմութեան , 1827 :

Մարգար կը ծախէր նաև ի Շուշի տպուած հետեւեալ գրքերը :

Համառօտութիւն հայկական քերականութեան . « Աշխատասիրութեամբ տեառն Պօղոսի՝ գերիմատ վարդապետի Ներսիսեան Վարաբաղցւոյ , ի միաբանութենէ սրբոյ Ստաթէի : » Տպ . 1829 :

Հաւաքումն աստուածային վկայութեանց . « Յաղագս ամենայն ուսմանց քրիստոնէական հաւատոյ , ժողովեալ ի Ս . Գրոց , և յօրինեալ ըստ կարգի Հրաշանգի քրիստոնէական վարդապետութեան . » 1829 .

Բնութարան համառօտ ի գրաբանեալիս արհարաբան . « ի պէտս համբակաց , աշխատասիրութեամբ տեառն Յովսէփայ Արցախեցւոյ գերիմատ վարդապետի՝ ի միաբանութենէ վանիցն Սրբոյն Յակովբայ : » 1730 .

Ընթերցուածք ի Ս . Գրոց . 1829 .

Իսկ էջմիածնայ տպարանին մէջ տպուածներէն կը յիշեմք՝

Բարձրագոյն կարգադրութիւն , և այլն : Թարգմանեաց ատենադպիր և Թարգման Հայոց Սիւնհոգոսին էջմիածնի Մկրտիչ Բարդաշեանց . Տպ . 1836 :

Տաղարան փոքրիկ . ծախիւք Զուղայեցի Խօշիջանեց Գրիգոր աղայի (1) . ի Թուականին Քրիստոսի ՌՉՀն :

Կարգ քաղման հայրապետաց , եպիսկոպոսաց եւ քանաւայից . Տպ . 1777 . (2)

Յիշատակարանին մէջ գրուած է . « Յիշեալիք նաև զհոգացողն բոլոր ծախուց տպարանին՝ զԶուղայեցի Խօշիջանեց ի Տէր հանգուցեալ մեծահաւատ և բարեջան Գրիգոր աղայն Զաքիկեց կոչեցեալ . . . »

Հրաւեր ի խորհրդարանէ Ռուսաց Աստուածաշնչոյ ժողովոյ . (Յովսէփ Վոլֆ քարոզիչ առաքելական) : Հրամանաւ Յովհաննէս Արքեպիսկոպոս Հայոց Ռուսաստանեայց յԱստրախան . Տպ . 1824 .

Էջմիածնայ տպարանին մէջ տպուած են նաև Սաղմոս , Աղօթագիրք , Պարտավճար , Յովսէպոս և Սիմոն կաթողիկոսի բարեկարգած Տօնացոյցը , Տաղարանը , և այլն :

Մարգարին Ռուսաստանեայց ծուխերուն մէջ մասնաւորապէս կը յիշուին Փիլիպպոս Արքեպիսկոպոս մը՝ որ վախճանած է ի Հնդկիս , Ս . էջմիածնայ Աւագ-Լուսարար Յովհաննէս կարբեցի Արքեպիսկոպոս (ապա կաթողիկոս) , էջմիածնայ միաբան՝ Նախիջևանցի Պօղոս եպիսկոպոս , Երուսաղիմայ նուիրակ՝ Բիւրականցի Արրահամ Մ . վարդապետ , Երեանցի Աւագ Տէր Մատթէոսեան՝ որ քաջ ձայնաւոր և գեղազիր էր , էջմիածնայ գրադարանապետ , Բագրեւանցի Յովհաննէս վարդապետ , Մուղնեցի Անտոն եպիսկոպոս , Խրիմցի Յովհաննէս վարդապետ , Հնդկաստանի նուիրակ՝ Վրթանէս Արքեպիսկոպոս , էջմիածնայ Աւագ Լուսարար՝ կեսարացի Բարսեղ Արքեպիսկոպոս , Պարոն Անդրէաս Ուռպէլեանց (յոյժ մտերիմն Մեսրոպ Թաղեաղեանցի , որոյ հետ յաճախ թղթակցութիւն ունեցեր , և բանաստեղծական ձօներգ մը նուիրած է) , էջմիածնայ Սիւնհոգի անդամ Արդուինցի Գրիգոր Արքեպիսկոպոս , Վեհապետեան Յովսէփ Ե-

(1) Ի Հինոս բնակեալ . Այս Գրիգոր աղա սկզբնապատճառն եղած կը համարուի Ս . էջմիածնայ տպարանին հաստատութեան :

(2) Այս գրքին յիշատակարանէն կը հասկցուի որ էջմիածնայ տպարանին բոլոր ծախքը հոգացեր է նոյն Գրիգոր աղան . կը հասկցուի նաև որ տպարանին վերակաշտն և կարգաւորիչն է եղեր Գեղամացի Խանհակ եպիսկոպոս :

պիսկոպոս , Ղուկաս եպիսկոպոս , Արատեանց Ստեփաննոս վարդապետ :

Գիտնալ պէտք է որ իւր 20-30 տարիներ առաջ՝ ի Կովկասիա մեծաքանակ եկեղեցական գրքեր կը ղրկուէին զորս ճամբորդք կը գնէին մասնաւորաց յանձնարարութեամբ , կամ իրենց հաշւոյն վաճառելու համար :

Ընդհանրապէս շատ կը փնտռուէին ու կը խնդրուէին երկասիրութիւնք Բերդումեանց Պետրոս եպիսկոպոսի , որ նըշանաւոր էր իւրեւ լեզուագէտ և աստուածաբան , և որ էջմիածնայ ժամանակակից միաբանաց փառքը իրաւամբ կըրնայ համարուիլ իւր գրաւոր աշխատասիրութիւններովն , վարդապետական շնորհօքն և իւր բարձր տաղանդովն : Սորին յայտնի երկասիրութիւնքն են՝ Մեկնութիւն քրոյն Պօղոսի առ Եփեսացիս , Մեկնութիւն գրոցն Մեծոց , Մեկնութիւն Յոբայ , Մեկնութիւն Երզնայ , Մեկնութիւն Յայտնութեան , Բարսեղ քրք տարեկան (երկհատոր) , Ալիքիւր բացեալ լառակացն Քրիստոսի , Կղիտ արդարութեան , Տաղարան , Աստուածամանութիւն , որ տպեցաւ 1827ին ի Կալիպթա , վերստին աշխատութեամբ Մեսրոպայ Դաւթեան Թաղիադեանց կարբեցւոյ : Եւ ուրիշ աստուածաբանական քաղուածոյք :

Աշտարակեցի Ներսէս Արքեպիսկոպոսն իսկ , որ Եփրեմ կաթողիկոսի հաճութեամբ ծայրագոյն կառավարիչ կարգուած էր Եկեղեցական բարձր իշխանութիւն վարելու , զանազան քաղաքաց կրօնաւորներու և ժողովրդեան համար գրքեր յանձնարարած է Մարգարին :

Ի Թէոդոսիա ունէինք ժամանակին 30 եկեղեցի , որոցմէ կը մնան այժմ Ս . Հրեշտակապետաց , Ս . Սարգիս , Ս . Գէորգ և Ս . Աննայի եկեղեցիք :

Կաթֆայի ձեռնովայիք հիւրասիրեցին 300.000 Հայեր , որոնք ժ.Ե.Րգ դարուն գաղթեցին ի Մոլտավիա , ի Վալաքիա , Հունգարիա , Թրանսիլվանիա , Մոզիլէվ՝ Տնիեստերի վրայ , Ժվանէց աւանը , Կառնից-Պոդոլսկ , Կալիցիա , Լեհաստան և եւրոպական այլ երկիրներ : Այս Հայք վաճառականութեամբ զբաղեցան ընդհանրապէս , և նշանաւոր եղան . Ամէն քաղաքի մէջ՝ ուր հաստատուեցան , եկեղեցի շինեցին , Շինեցին նաև շատ քաղաքներ՝ մասնաւոր արտօնութեամբ , և յատուկ օրէնքներով կառավարուեցան : Այնչափ հարստացան այս գաղթական Հայք , որք մինչեւ իսկ փոխատու եղան կառավարութեանց և մեծամեծ պաշտօններ վարեցին :

1619ին Գասպար Վօյվոտա անունով մէկը մեծ համբաւ կը վայելէր իւրեւ իշխան Մոլտավիոյ :

Թրանսիլվանիոյ Եղիսարէթէշտ քաղաքի Հայոց դպրոցի համար կտակ ըրած է Ռաֆայել Ղարամբան 15.000 Ֆիորին որոյ ցարդ ի պէտս հայազգի դպրոցաց գործածութեւն մասին տարուկոյս ունիմք:

1582ին ի Լիվոնայ(1) գաղթող Խոճա Կիրակոս Միրման անուն պարսկահայ մը՝ պարսկական հիւպատոսութեան պաշտօնը վարած է ի Թոսկանա:

Հոլանտայի մէջ ևս Հայք ունեցած են եկեղեցի և դպրոց, ինչպէս կը տեսնուի 1600ին փորագրուած և տպուած աշխարհացոյց տախտակէ մը, որ պահուած է Սամուշափարի Հայոց ազգային թանգարանին մէջ: Այս եկեղեցի վաճառուեցաւ Դէնրդ Դ. կաթողիկոսի հրամանաւ, և յէջմիածին փոխադրուեցան պատկերներն, յորս Ս. Աստուածածնայ ճարտարագործ և հազուադիւտ բիւրեղեայ հինաւուրց պատկերը տեսայ Մայր-Աթոռոյ Դէնրդաշէն թանգարանին մէջ:

Բոլոր այս գաղթական Հայեր Քիթապճի-Մարգարը միայն կը ճանչնային իբրեւ գրավաճառ, և իրենց պէտք եղած գրքերը անոր կը յանձնարարէին:

Քիթապճի Մարգարի սիրելիներէն էր Արգարովիջ Զաքարիա երեսնի Հայ վաճառականն որ 1806 օգոստոս 27ին մեռած է ի Ստանիսլաւ քաղաք, որոյ հայկական եկեղեցւոյ տօմարին մէջ արձանագրուած կը գտնուի հանգուցելոյն անունը:

Մարգարի ծանօթներէն էր ևս Սեդրոս Ամիրայի որդին Յակոբ աղան, որ ի Վենետիկ գնացած է ծերունազարդ հասակին մէջ Օսմանեան հիւպատոսի պաշտօնով: Սոյն Յակոբի հօրեղբայրը Խտալերէն եռահատոր գիրք մը յօրինած է Հայոց վրայ, ընդդէմ լատինամտաց:

(1) Լիվոնոյ կամ Ալիկոնայ Իտալական ծովեզերեայ քաղաքին մէջ 1643 էն սկսեալ տպարան ունեցած եմք:

Ի հայրապետութեան Փիլիպպոս կաթողիկոսին, Յովհաննէս վարդապետ Զուղայեցի՝ երեք տարի և երեք ամիս տիւ և գիշեր չարաչար աշխատելով աստ և անդ, յաջողեալ է հաստատել սոյն տպարանը, և առաջին անգամ փոքրագիր Սաղմոսարան մը տպել:

Յետոյ՝ 1669ին Երեանցի Ոսկան վարդապետ (ապա՝ Արքեպիսկոպոս) որ ծընած է 1614ին և վախճանած ի Մարտիրոս 1675ին, Գրիստոնեական և 1670ին Պարտեզ հոգեւորն հրատարակած է այս տպարանէն:

1691ին Խաչատուր Գեորգիանուքիւնը, 1696ին Պատմութիւն կայսերն Փոնցիա-նոսի և 1699ին Շարականը ի լոյս ընծայուած են:

1698ին Երեմիա վարդապետին Բաղդիր Հայոցը, Վարդան վարդապետի Աշխարհագրութիւնը, և Աղոյեսագիրք տպուած են, ինչպէս 1701ին՝ Թեոփիլոս և Պարգաւոմար Հոովմայեցւոց անուն գրքերը:

Մարգար լաւ կը ճանչնար՝ Շահրիարցի գաղթական Հայ մեծատունները, ընդ որս Յոհան անուն մեծահամբաւ հայ իշխանը: Նոյնպէս Պուքրէշի բարերար Աճէմեան Գարրիէլը, որ 1875ին մեռաւ:

Գասպար Կոլալ՝ որ Պօթուշանի աղ-ջըկանց վարժարանին(1) բարերար-հիմնադիրը կը թուի լինել, ուղղապէս Քիթապճի Մարգարէն կը գնէր՝ դպրոցական դասագրքերը, զոր գրքէ՛ ձրիաբար կը մատակարարէր սանուհեաց: Այս Գասպար Կոլալ՝ մեծ համբաւ կը վայելէր իւր առատաձեռնութեան և բարեւարտութեան համար:

Քիթապճի-Մարգար նաև կը ղրկէր իւր եկեղեցական գրքերէն այն ամէն հեռաւոր և արտասահման եկեղեցեաց, որոց Հայոց վերաբերիլը լսէր, փոյթ չը տանելով թէ՛ անո՛նք այն ատեն փա՛կ էին թէ՛ բաց, ինչպէս ղրկած էր եկեղեցական գրքեր՝ ի Վենետիկ, յԱնքօնա, ի Լիվոնա, ի Ճենովա գտնուած Հայոց եկեղեցեաց:

Կը պատմուի թէ՛ Ճենովայի Հայոց Ս. Բարթոլոմէոս եկեղեցւոյն մէջ՝ ցարդ կը գտնուի աւանդական դաստառակը:

Մարգար կ'ուսումնասիրէր գաղթականացեալ Հայոց նիստն ու կացն, ուստի յատուկ հետաքրքրութիւն ունեցած է իմանալու 989ին հայազգի Սամուէլ Դերջանցւոյն ի Պուլկարիա կատարած մարդասիրական գործերը, զորմէ գովեստիւք ցարդ կը խօսին Պուլկարը՝ իրենց տոհմային պատմագրութեանց մէջ:

Կերեկի թէ խրիմէն մաս մը Հայեր ալ ի Պուլկարիա գաղթած են, և նախ ի Ռուսնոգ և ապա մերձակայ քաղաքաց մէջ բնակութիւն հաստատած են: Անտի անցած են շատեր ի Վալաքիա, ուր Հայք թրքախօս են ցարդ, ինչպէս Պուքրէշի, Կալացի, Իպրայիլայի, ևլն, Հայերը:

Պուլկարիոյ հայաբնակ քաղաքներն են Ռուսնոգ՝ որ ունի այժմ 150 տուն Հայ, Ս. Աստուածածին անուամբ եկեղեցի մը և Երկսեռ վարժարան: Օրիորդաց վարժարանը Պօլսեցի տիկնոջ մը նախաձեռնութեամբ կը կառավարուի խնամակալուհեաց ձեռքը:

Սիլիսդրէ ունի 50 տուն Հայ, եկեղեցի Ս. Աստուածածին անուամբ և մի դպրոց:

Շումլու 140 Հայ տուն. ունի Ս. Աստուածածին անուամբ եկեղեցի մը և երկսեռ վարժարան: Աստ ևս կանայք կը հոգան օրիորդաց վարժարանի ծախքը:

Ուր մնացին Դրնովայի եկեղեցին և

(1) Ի Պօթուշան հիմնուած էին երկու դպրոցներ մանչոց և աղջկանց, որոց թիւը մօտաւորապէս 250 ի կը հասնէր 1840ին:

անոր իրեղէններն ու գրքերը՝ որ Քիթապճի Մարգարի յիշատակներն եղած են:

Ռումէլիի Հայ եկեղեցեաց մէջ, Նշանաւոր Ապրօ-Չէլպիի անուան յիշատակութեան յետոյ, ոչ նուազ օրհնութեամբ կը յիշուի Քիթապճի Մարգարի անմոռաց անունը, եկեղեցական գրքեր նըւիրած լինելուն համար:

Չմոռնամք գրել թէ՛ Ռումէլիի Հայ եկեղեցեաց նկատմամբ ևս ուրախացուցիչ և լրացուցիչ վիճակագրութիւններ կը պահպին մեզ:

Վարժապետեան Ներսէս Պատրիարք՝ Մեծ. Երամօֆ. Կարապետ էֆէնտիի ձեռք ամերիկի վիճակագրութիւն մը պատրաստել տուած է եղեր, որոյ մէջ յայտնապէս կ'երևին նաև հոգեւոր տակ չինուած ու այժմ անյիշատակ մնացած կարգ մը եկեղեցեաց անուններ, որոց մասին ուսումնասիրութիւն մը պատրաստել ձեռնհասից թողլով, անցնիմք մեք՝ ի Պարսկահայս, չմոռնալով սակայն յիշել Բագարճըքը՝ որ ունի 45 տուն Հայ, նորաշէն եկեղեցի մը՝ 1877ին այրած եկեղեցւոյն տեղ, և դպրոց մը՝ խեղճ վիճակի մէջ:

Չմոռնանք յիշելու նաև Պապա-Տաղ քաղաքը որ ունի 46 տուն Հայ, եկեղեցի և դպրոց:

Շարունակելի) Ա. Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Պ. Ճեմ. — Մտատանջութիւն չպատճառե՞ր քեզ, երբ խորհիս թէ աղջիկդ Աղլանտեան Ովկիանոսին վրայ է:

Պառաւ. կիսնք. — Ոչ, սիրելիս, լողալ գիտէ:

— Դրօշակիր զինուոր մը, մինչ կը շրջադայէր Պէրլինի կենդանարանական պարտիզին մէջ առանց համազգեստի, կը տեսնէ իւր հրամանատարը և կը պահուրտի ծառի մը ետև:

Հրամանատարը, հետեւալ առաւօտուն. — Ձինուո՞ր, ի՞նչպէս եղաւ որ պարտիզին մէջ զքեզ տեսայ պարզ հագուստով:

Ձինուորը. — Որովհետև ծառը բաւական լայն չէր, հրամանատար:

«Այս մարդուն հանդիպած եմ» ըսաւ փաստաբանը ծայրահեղ խստութեամբ մը. «այնպիսի տեղեր ուր ես գտնուելու պիտի ամչնայի», և յետոյ կանկ անկելով զարմացմամբ տեսաւ դատաւորներն ու ներկայները որ խնդալէն կը ճայթէին:

Ս.

Ծ. Գ. ՓԱՆԱԳԱՅԵԱՆԻ

ՆՈՐ ԴԱՍԱԳՐԱԿԵՐԸ

Տեղագրութիւն. Կ. Պոլսոյ եւ շրջակայից. յատկապէս՝ պատկերով Վոսիւրի, Յաւելուած. Կ. Պոլսոյ խոշորագոյն խանութներէն զուգահեռ. վարժարանաց եւ ժողովրդեան համար..... փարայ 100 Աշխարհագրութիւն եւ Նախագիտական Դասագիրք. Բ. տպագրութիւն հիմնովին բարեփոխուած..... ԼԲԸ 3 Աշխարհագրութիւն Պատկերազարդ ԼԲԸ 4 Թուագիտութեան Նախագիտական Դասագիրք. Մտաւոր եւ գրական. Գ. տպագրութիւն..... ԼԲԸ 3 Թուագիտութեան հոր Դասագիրք. Տեսական եւ գործնական. Կրթական երեք մասանց Մ. Ա. — Չորս գործողութիւն ամբողջ թուոց, 600 ի մօտ հրահանգներով եւ գործնական խնդիրներով. Բ. տպագրութիւն բարեփոխուած եւ ձեռագրեալ..... ԼԲԸ 4 Մ. Ա. — Չորս. Կշիւք եւ գրամբ. հասնողական կոտորակ. Յատկութիւնք. Թուոց. Հասարակ կոտորակ. Թուերից հին եւ նոր շափուց եւ կշիւք բաղդատութիւնք. մօտ 500 հրահանգ եւ գործնական խնդիրք. Աղիւսակք ԼԲԸ 4 Մ. Ա. — Գործածութիւն Թուարանական գործողութեանց. Կշիւք եւ համեմատութիւն. Երեք կանոն. Դոհու կանոն. Չեղանկ կանոն. Միջին պայմանաժամու. կանոն. Միջնորդէք. Հարիւրին պայափ շահ եւ գէշ. Բնկերութեան կանոն կամ Բնիւնու. Համեմատական. Միջնկայեալի մասացութեանց բաղդատ. Միջին. Հաշիւ. Խառնուրդի կանոն. Մետաղաց բաղդատութեան կանոն. Բաւականի եւ Խորանարդ արմատք. Մէթրական գրութիւն. եւայլն եւայլն. բաց ի բաղմամբին հրահանգներէ. 300 ի մօտ գործնական խնդիրներ. ԼԲԸ 4 Ա. եւ Բ. Մ. — Ի միասին կազմ. ԼԸ 7 1/2 Ա. Բ. Գ. Մ. — » » » 10

ԾԱՂԻԿ Ի

- ԽՐԱԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ ԿԸ ԾԱՆՈՒԻՆ
1. ՄԵՌԵԱՆԿ ԿԻՆԸ. Հեղինակ Օգթավ Ֆէյօիէ. Թարգ. Մ. Թէլեան. Գին 10 ղշ.
 2. ՓՈՒՆԸ ԴԻՏԱԿԱՆ. Գրեց Տօթթ. Կ. Յ. Փաշայեան. Գին 5 ղշ.
 3. ԱՄՈՒՄՆԱԿԱՆ ԱՌՈՂՁԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ. Գրեց Տօթթ. Ե. Բէլման. Թարգ. Յակոբ Սիսակ. Գին 5 ղշ.
 4. ԱՆԳՂԻՆԵՐԸ ԼԵՁՈՒԻ. Գերականութիւն, Տեսական եւ Գործնական. Աշխատասիրեաց. Մանդակունի. Գին 3 ղշ.
 5. ԲԱՆԱԿԻ ԱՆԳՂԻՆԵՐԸ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ. Բոլորովին նոր եւ զիւրուայց եղանակի վրայ պատրաստուած ի Ե. Թ. Հինգիւսեան. Գին 3 ղշ.
 6. ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿ. Յըռաններէն Շարագրութեան. Յօրինեց Յ. Թ. Հինգիւսեան. Ա. Տարի 6 ղշ. — Բ. Տարի 5 ղշ.
 7. ՏՈՆԱՅՈՅՑ. Բանաստեղծութիւն Տօթթ. Ալայէթ Լոնկի. Գին 1 ղշ.
 8. ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ Առաջին Տարերք. Թարգմ. Օր. Փ. Գէորգեան. Գին 5 ղշ.
 9. ՕՍԽԱՆԵՐԸ ԼԵՁՈՒԻ ՆՈՐ ԳԵՐԱԿԱՆ. Երկասիրեաց. Պ. Կարապետեան. Աւսուցիչ թուրքերէն լեզուի եւ գեղագրութեան. Գին 50 փարա:
 10. ՄԷՇԳ. Կախօտ Խոթութիւն Օսմանի (5 տետրէէ բաղկացեալ). Պ. Կարապետեան. հատր 30 փարա:
 11. ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԻ. 2 ղշ.
 12. ԻԻՍՈՒ ԻՄԼԱ. Կախօտ Տօղրու Կազմագ ուսուց. Պ. Կարապետեան. 3 ղշ.
 13. ԲԵՆԵԻՄԱԻ ԳՐԱԶ. Վէթիւր Ճիւթի. Պ. Կարապետեան. 1 1/2 ղշ.

ԱԺԱՆ ԳՐԵԱՆՔ

Պատիւ ունիմ ծանուցանել Արգոյ հասարակութեան եւ ի մասնաւորի Պատ. յաճախորդաց թէ, մեծանուն հեղինակ Ա. Մ. Գարագաշեան էֆէնտի հետեւեալ երկասիրութիւններն, զոր մինչեւ ցարդ ես կը տպէի եւ կը վաճառէի, այժմ Հեղինակին եւ մեր հաճութեամբ յանձնած ենք այդ տպագրութեան աւ վաճառման իրաւունքը, նախկին փորձ եւ հաւատարիմ աշակերտիս եւ այժմ յաջորդիս, գրավաճառ-տպագրիչ եւ կազմարար Միհրան էֆէնտի Փափագեանի, որոյ կեդրոնատեղին է, Չազմագճըլար Եօգուչու. Զիւմպիւլի խանի մէջ, վարի յարկ թիւ 18, 19, 21:

Սխարհագրութիւն Բնական պակզորդ.	2 20
» » Աւսուցական.....	4
» » Բաղդական.....	4
» » Բաղդ. եւ Բնակ.....	6
» » Բաղ. Բնակ. Աւս.....	10
Ընթերցարան կամ Արմենակ պակզորդ.	2
Հատրներքաղաւթք ի նախնեաց.....	8
Նամական կամ Փօքրիկ քարտուղար.	5
Պատմութիւն Հայոց.....	3
Պատմութիւն Սրբազան.....	4
Սկզբունք Գերականութեան.....	1
Գերականութիւն Գործնական.....	6
Գերականութիւն Դպրութիւն.....	6
Գերական Գաղիբէն Բ. ապագր.	1
Հեգարան 100 հատը 15 ղշ.	
Գերական 100 հատը 6 »	
Գերական պատկերազարդ 100 ղ 10 ղշ.	
Համառօտ Գերականութիւն 60 փր.	
Աշխարհ. Գերականութիւն 100 փր.	
Ընդ մամլով Ա. եւ Գ. Ընթերցարանք	
Հետեւաբար կը հրահրեմ իմ ազնիւ յաճախորդներս որ, երբ վերոյիշեալ գրքերէն պէտք մի ունենան, հաճին զիմել ուղղակի յիշեալ էֆէնտիին, իբրեւ Գաղափեան: Վարժարանաց եւ մեծաքանակ գնողաց համար 100 ին 20 ղշ.	

ՅՈՎԱԿԻ ԳԱՎԱՅԵԱՆ

ՄԱՆ. — Կը խնդրենք մասնաւորապէս մեր գաւառաց Պատ. յաճախորդներէն, որ երբ գիրք յանձնարարեն, չմոռնան նշանակել նաեւ Հեղինակին անունն զի Գարագաշեան էֆէնտիի գրոց կեղծերն ես կան:

ՄԻՀՐԱՆ Յ. ՓԱՓԱՅԵԱՆ

ՊԱՇՏՈՆ խնդրող ուսուցիչք կը հրահրուին արձանագրուելու «Ծաղիկի» խմբագրատունը. հոն զիմելու են նաեւ թէ՛ վարժարանաց եւ թէ՛ մասնաւոր դասերու համար ուսուցիչ փնտռողներ:

— Յրաններէն, գերմաներէն, Թուրքերէն եւ իտալերէն լեզուաց մասնաւոր դասեր ստանձնելու համար արձանագրուած են արդէն մի քանի հմուտ եւ վկայեալ ուսուցիչք:

— Երկտասարդ մը պատրաստ է դասեր ստանձնել անգլիերէնի, բնական պատմութեան եւ ընդհանուր աղագ պատմութեան:

— Երկտասարդ մը պատրաստ է ըստանձնել օգնական-դաստիարակի պաշտօն:

ԱՆՁՆԱՐԱՐԵԼԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ

ՂԹԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՎՐՈՅՐ Ե ԸՆԿ. Ղաթթիա, Գոմիսիօն խանի տակ, Թիւ 23: ՄԱՍՆԱՃԻԼ Նոյնթղթաւաճառատան Պահէ-Գարու, Ճէլալ պէյ խանի տակ, Թիւ 18:

ՏԵՓԱՆ ՉԱՎՈՒՇԵԱՆ. Գործատուն եւ վաճառատուն, տեղական կերպասուոց. Դիմացկուն ապրանք. Եւրոպական ճաշակաւ. Պապը Ալի ճատտէսի, Պարսկական դեսպանատան դիմաց, Թիւ 48:

ԻԵՏԻՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ. Դեղագործ ի Գուլ-գարու, Սթասիօն ճատտէսի, — Դեղերու թարմութիւն, դեղագործ խըղճամիտ եւ անխորդալս պատրաստութիւն, գնոց չափաւորութիւն, առաւելութիւններ որոցմով իւր անթիւ յաճախորդաց վստահութիւնը գրաւած է:

ԷՇԻՐԵԱՆԵՆ ՂԱՍԻՔ. Մսավաճառի կրկին խանութք ի Կէտիկ-Բաշա եւ ի Գուլ-գարու: Փողոցներուն տեղը եւ խանութներուն թիւերը չեմք սահմաներ, որովհետեւ հանրածանօթ եղած են իրենց ուղղամտութեամբը եւ ապրանաց ընտրութեամբը:

ՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԵՄԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՄԱՐ գաւառներէն դիմել առ Յոմեան Գ. Փաղագաշեան, Կ. Պոլիս, Պահէ-Գարու, Թաշ խան. Թիւ 51:

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Ճարտար նկարիչ մեծարգոյ Պ. Մկըրտիչ Պարսամեանց յաջողած է ամենայն ճշդութեամբ նկարել վաղամեռիկ քերթող Պետրոս Դուրեանի մեծադիր պատկերն, առանց ի կենդանութեան նորա տեսած լինելու գնա, այլ միայն Դուրեանի կրտսեր եղբօր Ս. Երիպպաս էֆէնտիի դէմքէն օգտուելով եւ շինած պատկերն հետզհետէ ուղղելով ըստ դիտողութեանց հանգուցելոյն ազգականաց եւ մերձաւոր ծանօթից այնպէս որ Պ. Պարսամեանց ըստ նոյն ազգականաց եւ ծանօթից գրաւոր վկայութեանց ի ձեռին ունի այսօր բանաստեղծին կենդանատիպ եւ ճշգրիտ նմանութիւնը ներկայացնող պատկեր մը: Պ. Պարսամեանց «Ծաղիկ» ի խմբագրութեան յանձնած է վերոյիշեալ գրաւոր վկայութիւններն: Դուրեանի լուսանկարն ունենալ ցանկացողներուն գոհացում տալու համար, Պ. Պարսամեանց փափագելով իւր գծած սոյն պատկերէն լուսանկարն եւս հանել բազմաթիւ օրինակ, առ այս բաժանորդագրութիւն բացած է մեծը (քապիցե) 5 ղշ. փոքրը (վիզիթ) 100 փարա: Գաւառներէն փօստի ծախքն եւս պէտք է զրկել:

Բաժանորդագրութիւնը կ'ընդունուին Ծաղիկի խմբագրատան մէջ:

ԱՐՏՈՆԱՏԻՐ Ա. ՍԱԲԱԵԱՆ

ՅԱՐԳ. ՄԻՀՐԱՆ Յ. ՓԱՓԱՅԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Զիւմպիւլի խան, Թիւ 18, 19, 21